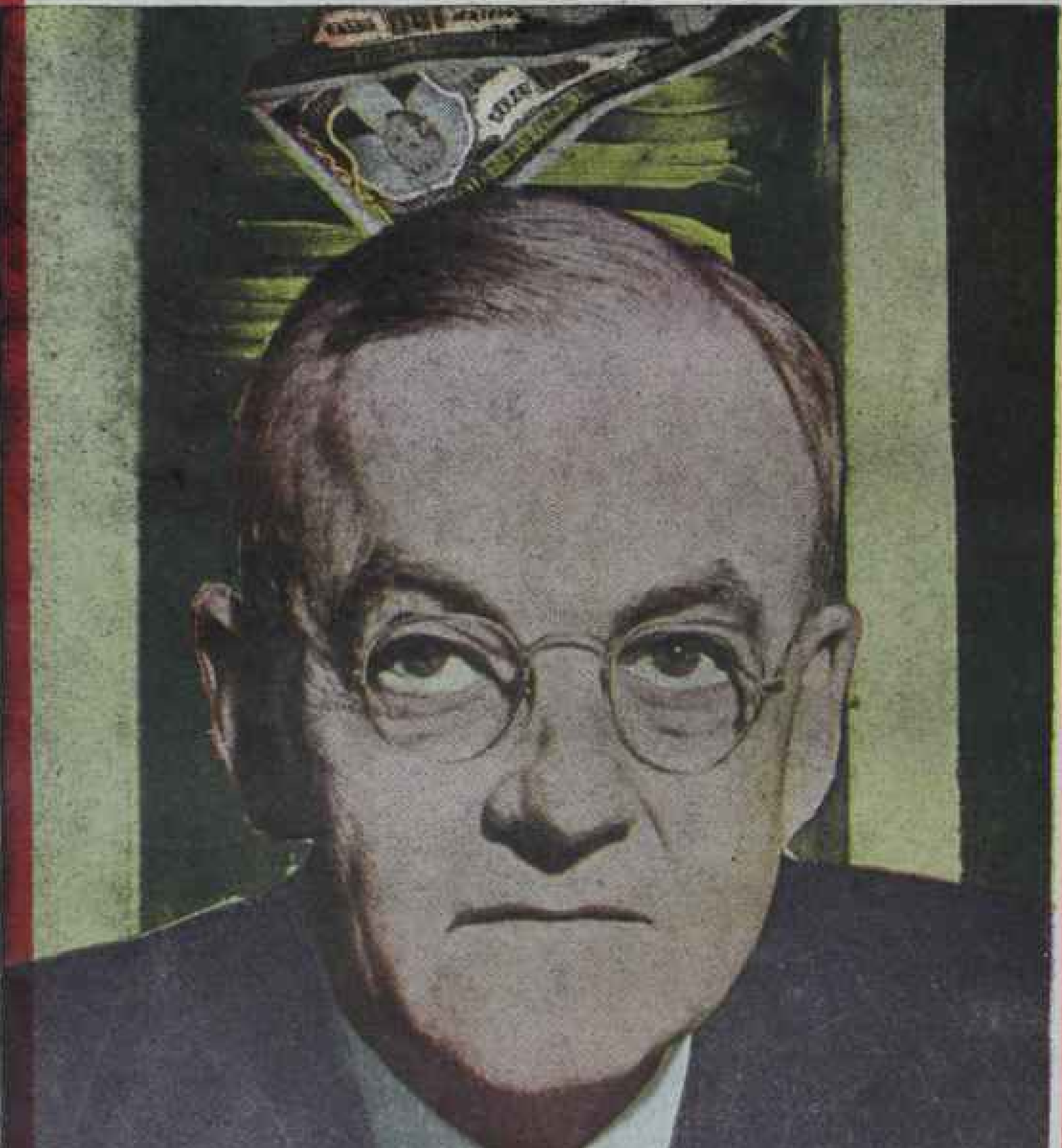
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI




YARIM
Milyon
LİRA
AKBANK
HER 150 LİRAYA BİR İSTİRAK HAKKI.

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene: 2, Cilt: IV, Sayı: 55

Denizciler Caddesi
Yeni Matbaa - Ankara
P. K. 582 — *Teli* 18992

Fiatı: 60 Kuruş

•

İmtiyaz Sahibi:
Metin TOKER

Yazı İşlerini fiilen idare eden:
Yusuf Ziya ADEMHAN

Ressam:
İzzet ÇETİN

Karikatür:
TURHAN

Fotoğraf:
ASSOCIATED PRESS — HÜSEYİN EZER

Klişe:
Doğan TORUNOĞLU
Haşmet EGEMEN

Abone Şartları:

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

İlân Şartları:
4 Renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira
Kapak içi 300 lira ve metin sayfaları Santimi 4 Lira

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Yeni Matbaa — Ankara

Kapak Resmimiz

Foster Dulles

Dünyanın Kasası

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

İnsanlaın hayatı üzerinde uykunun büyük tesiri, artık hiç kimsenin meçhulü değildir. Uykusu muntazam olan kimseler sıhhatli, muvazeneli, doğru kararları geceleri uyuyamayanlardan çok daha kolaylıkla alabilmekte, ömürlerini şüphe yok ki daha rahat, daha mesut geçirmektedirler.

Uykunun, fikri alemle alakası da bilinen hakikatlerdendir. Freud gibi her rüyayı mutlaka şehvetle alâkalı bir tarzda tabir etmeden de pek âlâ denilebilir ki uyuyup uyuyamamak vicdanın rahat bulunup bulunmamasıyla sıkı sıkıya İlgilidir. Yatılan yerin, yatağın rahatlığının veya rahatsızlığının rolü ikinci, hattâ üçüncü derecededir. Yaptığı ve yapmakta olduğu fenalıkları hilen, salim kafayla düşününce yüreğinde eza duyan, haksız olarak zalim davrandığım hisseden nice insan vardır ki kuş tüyü şiltelerde de yatsalar, ellerini sıcak sudan soğuk suya da sokmasalar, bütün konfor ve ihtiyaçları tatmin edilse de uyumak imkânından mahrumdurlar. Buna mukabil gönlü ferah bir serseri park sıralarının tahtaları üzerinde, yahut vazifesini yapmaktan başka kabahati olmayan bir siyasî mahkûm hapishanenin pis, korkunç koğuşunda gözlerini kapar kapamaz mışıl mışıl uyuyabilir. İhtimal ki aynı saatte, ihtikar yapmış bir vurguncu, elindeki kudrete dayanarak zulmetmiş bir âmir, hırsızlık yapmış bir politikacı dünyanın şurasında veya burasında geniş yatağının bir tarafından ötekine, yarım saatlik bir "rahat uyku" nun peşinde, dönüp durmaktadır. Bu, vicdanı rahat insanların, henüz vicdansız hale gelmedikleri halde şahsî hislerine kapılarak vicdansızca hareket edenlere galebeleridir.

Zira vicdan, zalimlerin hâkimidir. Bir insan bütün kuvvet ve kudreti elinde tutabilir, bunlara güvenerek namuslu davranmaktan başka kabahati olmayan insanlara zulüm de yapabilir. Onların mallarını ellerinden alabilir, onları evlerinden, ailelerinden, karılarından, çocuklarından ayırabilir. Bütün bu hareketlere karşı hiç bir reaksiyonun görünmemesi de olağan hallerdendir. Bir muayyen müddet namus erbabı sindirilmiş hale getirilebilir. Hattâ bunlar, namussuzcasına davranabilirler de.. Ama, sinmeyen bir tek şey gene kalır. İşte *o*, vicdandır! Vicdanlı nisanlar vicdanlarını kolay kolay susturamazlar. Vicdanı öldürmek ise, ellerinde değildir. Allah bazı kullarını vicdanlı yaratır, bazılarım vicdansız.. Vicdanlılar, hiç olmazsa bırakmalıdırlar fenalıkları ikinciler yapsın. O zaman da geceleri uykuları kaçar, ama hiç olmazsa deliye dönmezler. Lady Macbeth'in kanlı ellerini göstererek: "Bu ellerdeki kokuyu, artık Arabistanın bütün rayihaları silemez" diye geceleri şatosunun odalarında, koridorlarında nasıl dolaştığını hatırlamak bazen çok faydalıdır. Lady Macbeth'in akıbeti ise, vicdanını susturamıyan bir muhterisin akıbetidir.

Kendisine inanmış insanlara dahi fenalık, zulüm yapan ve hırsızlara alçaklara bakarak, onların telkinleriyle hareket eden tröst kurmuş bir milyarder düşününüz.. Bu milyarder pek çok kimseyi felâkete sürükliyebilir. Pek çok ocağa ıstırap ve elem yağdırabilir. Ama, geceleri uyuyabilir mi? Yaptıkları gündüz hatırına geldiğinde o milyarlarının, o kudretinin zerkini, tadını çıkarabilir mi? Hayır! Bir defa, bin defa, milyon defa hayır! Tıpkı o zulme, menfaatlerini düşünerek, ufak hesaplar yaparak seyirci kalmış daha küçük âmirler, birinci sınıf memurlar gibi. Bunların "ben ne yapabilirdim" diye düşünmeleri, yapabilecekleri şeyi denememiş olmaları karşısında vicdanlarına rahat ve huzur vermez.

Ama öteki tarafta, vazifesini yapmış olduğuna inananlar ister zindanlara sokulmuş, ister sürülmüş bulunsunlar daima rahat uyuyacaklardır. Daimî felâket zyoktur ve bu gibilerin hayatlarında bir gün güneş mutlaka açar. Ama masallarda zalimlerin ceza görmeleri sadece bir terbiyevî gayenin icabı değil, bir hakikatin ifadesidir, fenalık, hele bile bile yapılan fenalık biç kimsenin yanına kalmaz. Evvelâ vicdan onun hayatını yaşanmaz hale sokar. Sonra, ilâhî adalet mutlaka ve mutlaka tecelli eder.

Vicdanlarımızı rahat tutmaya bakalım. Hangi işte bulunursak bulunalım, ne kadar kuvvet ve kudrete sahip olursak olalım geceleri uykularımızı kaçıracak hareketlerden uzak kalmaya çalışalım. Hadiseleri hislerimizin gözleriyle görmek, etrafımızı saran menfaatçi zümrenin söylediklerinden haber almak bizi görelim, hakiki dostlarımızın seslerini duyalım.

Böyle yapamayanlarımız varsa onlara kızmıyalım, kin bağlamıyalım, fenalıklarını yanıltır. Aklımızın gözleriyle gnı istemiyelim. Sadece yüreklerimizde onlar hakkında derin bir acuna duyalım ve Allahtan hepsine akü, izan vermesini, doğru yolu bir an evvel göstermesini niyaz edelim.

Saygılarımızla

AKİS



Tevkiften sonra Arcayürek ve Toker'in vedaı
Yakında buluşmak üzere...

Cüneyt Arcayürek tevkif edildi

Mecmuamızın Tazı İşleri Müdürü Cüneyt Arcayürek 20 Mayıs Cuma günü, Ankara 2 nci Sulh Ceza hâkiminin kararıyla tevkif olunmuştur. Ertesi gün, davacı vaziyetinde olan D.P. Genel Başkanı Adnan Menderes bu hareketin "yanlış yola sapmış bir genç adamın kurtarılması ve mütenebbih olması" için yapıldığını Türkiye Büyük Millet Meclisinin kürsüsünden ifade etmiştir.

AKİS hakkında, 52 ve 53 üncü sayılarımızda D.P. başlığı altında çıkan ve Demokrat Parti Meclis Gurubundaki müzakereleri nakleden iki yazıyla D.P. Genel Başkanına hakaret edildiği iddia olunarak bir dâva açılmıştı. Bu münasebetle mecmuamızın sahibi Metin Toker ile Tazı işleri Müdürümüz Cüneyt Arcayürek Savcılığa celbedilmişlerdi ve ifadelerine müracaat olunmuşta. Savcı kendilerine davanın D.P. Genel Başkanı tarafından açıldığını bildirmişti. İki gün sonra Cüneyt Arcayürek Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 104 üncü maddesine uyularak suçunun hükümetin nüfuzunu kıracak neşriyat yapmak olduğu ve bu suçu işlemekte devam etmesi ihtimali bulunduğu mucip sebebiyle tevkif olunmuş ve tevkifhaneye götürülerek derhal saçı kesilmiştir.

Avukatlarımız Asım Ruacan ve Sahir Kurutluoğlu itiraz etmişler, fakat Cumartesi günü dosyanın havale edildiği üç ayrı Asliye Ceza hâkiminin üçü de kendi kendilerini reddettiklerinden bir karar almak kabil olamamıştır. Savcılık dosyayı evvelâ 5 inci Asliye cezaya havale etmişti. O hâkim bir karar vermek istemeyince savcılık % net Asliye Cezaya başvurmuş, fakat o haktan de kendini reddetmiştir. Dosya üçüncü olarak 1 inci Asliye Ceza hâkimine gönderilmiş, o da kendini arkadaşları gibi reddetmiştir.

Aynı gün, davacı olan Adnan Menderes Büyük Millet Meclisinin kürsüsünden davasının müdafaasını yapmıştır. Bilindiği gibi, devam eden davalar hakkında davanın sonuna kadar her hangi bir mütalâa serdin! kanun yasak etmektedir.

D. P.

Hizipleşmenin sonu

İstanbuldaki D.P. teşkilâtı halen başsız kalmış vaziyette!

Bu başlık, geçen haftanın sonunda İstanbulun hemen bütün müstakil gazetelerinin manşetiydi. İktidar partisinin İstanbul teşkilâtı, kongreden iki hafta evvel âdeta çözülmüş ve istifalar istifaları takip etmişti. AKİS, Eminönü kongresinde cereyan eden kavgaları bildirmişti. İhtilâf oradan doğmuş ve gene AKİS'in bildirdiği gibi Genel Merkez İstanbulun Prof. Köprülü taraftarı milletvekili Feruzan Tekili karışıklığın önüne geçmesi için göndermişti. Feruzan Tekilin gidişi işleri büsbütün karıştırmış ve bu sefer İstanbul İl idare kurulu toptan istifasmı vermiştir. Fakat Kurulun başkanı Hayri Gönen Avrupada bulunduğundan vaziyet muğlâk hal almış, Feruzan Tekil de kurulun bazı azalarım İş başında tutmaya muvaffak olmuştur. Bayramın arefesinde dört kişi idare kurulundaki yerini muhafaza ediyordu. Bunlar Kemal Salih Sel, Mithat Perin, Mucip Kemaliyeli ve tabii Hayri Gönendi. Ancak, onların da kalıp kalmıyacakları meçhuldü. Feruzan Tekil, müstafi azalara - Fahreddin Sayımer, Selâhattin Güvendiren, Hamdi Akça, Ahilya Moshos ve Nuri Atılgan - tekrar vazifeleri başına dönmelerini ihtar etmişti. Fakat bunların istifalarını geri alıp almıyacakları hususu tamamiyle meçhuldür, zira bilhassa Kongrenin arefesinde bulunulduğundan Büyük Kongreye kendi taraftarlarını göndermek isteyenler kulislerde faaliyete geçmiş vaziyettedirler. Genel idare kurulunun üyeleri de elbette ki delegelerin seçimiyle ilgilenmektedirler. Şimdi çarpışan, bu hiziplerdir.

Bu arada Erzurumun D.P. li "Horasan gazetesi şu parlak teklifi yapmaktadır:

"Ne güzel filmdi o! Harp, Sulh ve Kadın...

Ananevi, tarihi Isparta - Atina muharebelerine son vermek, sulhu temin için o devrin kadınları, harp eden ve isteyen kocalarını yataklarına almadılar. Ta ki Atina - Isparta Başkumandanları iki general, iki sulh elçisi olarak Şehir Kapısında karşılaşıncaya kadar...

Erzurum'da da harbi geçti parti mücadelesi.. Küfür, baskı, tabanca.. Ne o, parti başkanı.. Ne o, delege... Neticede de G. Kurul üyesi olacağım.. Sevgili şehrimin muhterem kadınları, Huzura, tesanüde kavuşabilmek için sizlere iltica edeceğiz:

Başkan, Delege, Kurul üyesi olmak, hizip yaratmak isteyen kocalarınızı yatak odanıza kabul etmeyiniz.."

C. H. P.

Kurultaydan evvel

Ankarada, Kızılay civarında, küçük bir bahçe içindeki evin son derece sade, son derece basit döşenmiş bir odasında -, yeşil ve sarı çizgili bir kaç koltuk, bir kanepe,bir masa - Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Sekreteri Kasım Gülek:

"— Siz onlara bakmayın, dedi. Biz Muhalefet Partisiyiz. Tüzüğümüz her yıl Haziran ayında Kurultay yapmayı mecburi kıldığına göre, iki gün geçirsek savcılık harekete geçebilir.."

Küçük bir bahçe içindeki ev, partinin Genel Merkeziydi. Bir kanun çıkarılarak C.H.P. nin "haksız İktisapları" bu iktisapların "sahibi aslî" si olan millete iade olunduğundan beri Ana Muhalefet Partisi orada idamei hayat eyliyordu. Konuşma cereyan ettiği sırada, masanın üzerindeki takvim Mayıs ayının son günlerini gösteriyordu. Hazirana bir şey kalmamıştı. Hakikaten parti. Kurultayına hazırlanıyordu. Parti ve partililer... Zira muhtelif kıpırdanmalar vardı ve pek çok kimsenin gözü Genel Sekreterlikteydi. Rakipler, mücadeleye başlamışlardı.

Partinin tüzüğü, lüzumundan fazla sert bir tüzüktü. Kurultayın yalnız kaç senede bir yapılacağını söylemekle yetinmiyor, üstelik ayım da zikrediyordu, illa da Haziran! Halbuki türlü mahzurlar çıkabilir, Haziran ayını Kurutlay için uygunsuz bir ay haline sokabilirdi. Buna rağmen Parti, Haziran gelince Büyük toplantısını yapmaya mecburdu. Aksi halde savcı, hakikaten kapısını çalabilirdi. Demokrat Partinin, tüzüğündeki sarahata rağmen kongresini üç yıldan beri yapmamış olması ancak kendisini alâkadar ederdi. Bu, icabında, C.H.P. için bir mazeret dahi teşkil edemezdi.

Tüzük başka bir noktada daha fazla radikaldi: Adayların tesbiti meselesinde. Hakikaten her hangi bir seçimde adayların hem yüzde yüzü teşkilat tarafından tayin olunuyordu, hem de Genel Merkeze veto hakkı tanımıyordu. Gerçi Genel Merkez, yapılamayan Belediye seçimlerine hazırlanırken bunu değiştirmek cüretini göstermişti. Hem aday tesbiti hakkının yüzde yirmisini ele geçirmişti, hem de bir vetodan bahsetmişti. Bundan evvelki karar, bir Kurultayda iki düşman kardeşlerin, Kasım Gülekle Nihad Erimin delegelerin hoşuna gitme yarışma çıkmaları. neticesinde alınmıştı. Genel Merkez tâviz vere vere avucu boş kalmıştı. Simdi, partide disiplin namına bir şey kalmadığını görünce haklarını istirdada çalmıyordu.

Parti darbeni teşebbüsü

Kurultayda muhtelif hiziplerin gayretine şahit olunacağından hiç kimsenin şüphesi yoktur. En büyük çaptaki teşebbüsü de Nihad Erim ve taraftarları yapacaklardır. Buna, "Parti darbesi" adını vermek mümkündür. Zira gaye, Partiyi ele geçirmek, Partinin politikasını Halkçı'nın politikası haline getirmektir.

ilk sayısında Prof. Fethi Çelik - başı yerin dibine geçirmek, Prof. Fuad Köprülüyü göğe çıkarmak ve Nihad Erimi hararetle Övmek politikasının şampiyonluğuyla işe başlayan bir mecmuanın Halkçı başyazarına tavsiyesini ibretle okumak lâzımdır. Bu tavsiye, tavsiyeyi yapanın ehemmiyetinden değil, ilham m geldiği yer, itibariyle son derece alâka çekicidir. Mecmua şöyle diyor:

"Biz, müsaadesini istirham ederek bu mutherem zata (Nihad Erim) bir hususu hatırlatacağız: O, yürüdüğü yeni yolun Cumhuriyet Halk Partisi tarafından benimsenmesini istiyorsa, bundan böyle, parti içi çalışmalarını faaliyetinin sıklet merkezi haline getirmelidir."

Hakikaten bazı iktidar çevrelerinde arzu budur ve bu arzunun tahakkuku için Nihad Erimin önündeki maniler türlü yollardan temizlenmektedir. Eğer Nihad Erim ve arkadaşları Kurultayda Partiyi ellerine geçirirlerse, Halkçının yeni politikası Cumhuriyet Halk Partisinin politikası olacak ve Muhalefet elleri önünde "demokrasi ikliminin kurulması"nı sabırla beklivecektir.

Nihad Erimin güvendiği arkadaşları kimlerdir? Bunların başında Tadat Dicleli gelir. Onu hemen arkadan Atıf Topaloğlu takip eder. Tahsin Banguoğlu ve Ferit Melenin de adları aynı gurup içinde sayılmaktadır. Kurultayda Nihad Erime pek çok delegenin şiddetle hücum edeceğine zerrece şüphe yoktur. Bu hücumlar, Erimciler tarafından biraz da beklenmektedir. O zaman onlar, Halkçı başyazarını temize çıkarmaya çalışacaklardır. Şimdiden yapılan propaganda İsmet İnönünün, işin başında, Nihad Erimi tutmuş olduğu, fakat sonradan bıraktığıdır. İnandırılmak istenilen husus, Genel Başkanın "Erim politikası" nı desteklemiş bulunduğu ve Nihad Erimin hareketlerinden haberdar kaldığıdır. Kurultaya da bu fikir telkin edilmek istenilecektir. Ama o zaman Genel Başkan, hakikatin böyle olmadığını söylemekten elbette ki çekinmiyecektir. AKİS'in bundan avlarca evvel bildirdiği gibi İsmet İnönü, servetini kurtarmak İsteyen bir adama elbette ki mani olamazdı. Ona "hayır, yapma!" diyemezdi. Üstelik Nihad Erim İnönünün Hüseyin Cahidin hapiste bulunmasına nasıl müteessir olduğunu pek âlâ biliyordu. Ancak Genel Başkan, Halkçının sahibine, kendisini affettirdikten sonra orada kalmayıp bu harekete bir de prensip, bir de politikaymış süsü vermesini hiç bir zaman tavsiye etmemiştir. Nihad Erimin Gandhi politikasını anlamak İsmet İnönü gibi kültürlü bir insan için pek müşküldür. Zira İsmet İnönü, sahici Gandhi politikasının ne olduğunu pek âlâ bilir. Gandhi'nin tezi suydu: "No violence, No cooperation!". Yani ne şiddet, ne işbirliği!". Halbuki Halkçının politikası, Mukaddes Dönüşten beri daima "No violence. Full cooperation - Şiddet yok, Tam işbirliği var!" şeklinde tecelli etmiştir.

Bu bakımdan Nihad Erim hadisesi Kurultayda en ziyade görüldü uyandıracak hadise olacak, fakat tesiri de o nisbette düşük bulunacaktır. Manevra, muvaffakiyet ihtimali en



İsmet İnönü
Düğüm noktası



Kasım Gülek
Reyi avlayan alır

az manevraların başındadır. Zira Kurultayda bu tez İnönüye, Kasım Güleğe, delegelerin ekseriyetine ve hepsinden mühimi aklı selime karşı mücadele etmek zorundadır. Böyle bir mücadeleden galip çıkması ihtimali ise - o zamana kadar Nihad Erim hakkında Haysiyet Divanı ihraç kararı vermezse - yüzde sıfırdan ibarettir.

'Hoca"nın plânları

Kurultayın alâka uyandıracak başka bir siması Şemseddin Günaltay olacaktır. Şemsettin Günaltay, Cumhuriyet Halk Partisinin artık devrini tamamladığına dair inancım hiç bir zaman saklamamış, buna mukabil memleketin yeni bir muhalefete olan iştiyakını terennüm etmiştir. Bu muhalefetin başına geçecek şahsiyet ise, ancak eski başbakan Şemseddin Günaltay olabilir.

Şemseddin Günaltay gibi düşünenler, C.H.P. saflarında eksik değildir. Fakat bunlar Kurultayda harekete geçmekten ziyade, Kurultayın neticesine göre hareket edeceklerdir. Eğer delegeler azimli davranırlar ve partiye bir hayatiyet verirlerse Şemseddin Günaltay gurubu partinin içinde kalmayı tercih edecektir. Ama, ataleti devam ettirecek bir mekanizma işbaşına gelirse o zaman C.H.P. den bazı esaslı istifalar beklemek lâzımdır. Bu istifalar, bir yeni partinin temelini teşkil edebilir.

Şemseddin Günaltay eski partisinden ayrılıp "yeni bir parti kurmak için müteaddit defalar hazırlık yapmış, faaliyet göstermiş, fakat her seferinde yarıda bırakmıştır. Zira Günaltay, harekete hazırdan konmak istemektedir. Başkaları kotarsın, Şemseddin Günaltay ona ismini ver-



Nihat Erim
Parti darbesi peşinde

Kalkınma Disiplini ve Moral

Avni BAŞMAN

Merhum Dr. Refik Saydam, Sıhhiye Vekili iken, 1927 veya 1928 de, Amerikaya gitmiş, orada birkaç ay kalarak mesleğini alâkadar eden tesis ve teşkilleri görmüştü. Ankaraya döndüğü günlerde iki arkadaşla birlikte kendisini evinde ziyaret ettik. Bize Amerikada gördüklerini anlattı. Konuşmasını, hafif bir hayranlık heyecanı ile, "Hasılı, her şeyi iyi yapmışlar, her şeyi büyük, pek büyük yapmışlar, her şeyleri yep-yeni ve mükemmel" sözleriyle bitirdi. Fakat kısa bir vakfeden sonra "Adamlarda para var, para, hem çok para; versinler o paraları bana, ben daha mükemmelini yapayım burada" demekten kendini alamadı. Bu son cümleyi bilmem, belki de kıssadan hisse alalım diye bizler için söylemiştir. "Peki ama, o parayı nereden buluyorlar?" Dilimin ucuna kadar gelen bu suali usulcacık yutuverdim. — karşımızdaki vekildi biz onun evinde "safa geldiniz" ziyaretinde bulunuyorduk ve nihayet, devlet memurları idik.

O günden beri, Amerikanın erişilmez yükseldikte maddi terakkisinden, akılları hayretlere düşüren muazzam başarılarından ne zaman bahsedilse hep merhum Saydamın o sözlerini ve benim ona karşı ancak içimden geçirebildiğim sual şeklinde mülâhazamı hatırlarım.

Öyle sanıyorum ki eğer biraz Amerikalı olabilseydik biz de, kudretimize göre, hayli zengin bir millet olurduk ve Amerikadakiler kadar olmasa bile, kendi ölçülerimiz içinde, büyük ve mükemmel şeyler de yapardık..

Amerikalı olmak bana pek zor da görünmüyor. Meselâ, sadece kaçak Amerikan sigarası içmemek, ithal edilmiş ciklet çiğnememek, viski ve kokteyl alışkanlığına kendimizi kaptırmamak, bakkaliye mağazalarında ithal malı konserve ve kompostolar aramamak, iç çamaşırına kadar her türlü kullanılmış eşyayı, Amerikan malıdır diye ele geçmez bir fırsat gibi, kapış kapış almamak, kısacası ciddî bir ihtiyacı karşılamayan, nereden gelirse gelsin, her türlü ithal mallarına karşı biraz çekingen davranmak gibi basit bir pehriz ile ve çok, pek çok ve sıkı çalışma ile Amerikalı olmağa başlıyabiliriz.

-

Amerikalı olmakta çok geciktik, fakat son treni kaçırmış değiliz. Hele bu günlerde Amerikalı olmak için büyük bir fırsat karşısındayız: Hükümet pek geniş mikyasta bir kalkınma hareketine geçti. "Kalkınma" nın gramere göre tam manası ile kalkınma olması, yani "Ver elini de tutunup ayağa kalkayım" demek değil, kendi kafa, ruh ve adale kuvvetimize dayanarak kendi gayretimizle ayağa kalkmak olabilmesi için bu büyük fırsattan istifade edemez miyiz? Muhtaç olduğumuz parayı evvelâ, kendi memleketimizde, kendi aramızda arayıp bulmak çarelerine başvuramaz mıyız? Normal bütçe imkânlarının kat kat üstünde dar müddetli geniş bir kalkınma hareketinin başarı ile gelişmesi için normal üstü tedbirler gerektir. Fakat biz öyle bir durumdayız ki normal üstü tedbirlere geçmeden evvel iktisadi ve mali nizamımızı çoktan beri aksatan arızaları kaldırıp gedikleri doldurarak o nizamı normalleştirmeğe muhtaç bulunuyoruz. Vergi sistemimizde mutlak bir reform gerektiğini aramızda bilmeyen ve bunun gerçekleşmesini istemeyen yok gibidir. Buna rağmen toprak mahsullerinden - tabii, makul ve cömertçe bir hadden yukarı başlamak üzere - vergi almamakta ısrar ediyoruz. Büyük kazançlar liberal iktisat nizamına taassupla bağlı memleketlerde dahi yüksek nisbette (yüzde doksanı aşan) vergiye tâbi iken bizde yüzde kırk beşten fazlasına razı olmuyor. Yeni apartmanları on sene vergiden muaf tutmakla da kalmıyarak onlara geçen haftaya kadar mutlak bir kira serbestisi tanımıştık. (1952 de neşredilen Barker raporunda bunun mahzurları üzerinde bilhassa durulmuştur; aynı raporda Toprak Mahsulleri Ofisi ile Merkez Bankası hakkında da dikkate değer mütalâalar ve teklifler vardır.) Ve bunu mesken inşasını teşvik eden yegâne müessir tedbir saymakta devam ediyoruz. Hükümetin hâlâ bütün memlekete şamil bir mesken politikası yoktur. Arsa spekülâsyonu, emlâk spekülâsyonu alabildiğine devam ediyor. Devlet sermayesi ile işleyen Emlâk Kredi Bankası bile, tuttuğu sakim usulle, kendim bu cereyana kaptırmış görünüyor.

İthalâtı bir türlü makûl ve kalkınma devrindeki bir memleketin zaruretlerine uygun bir nizama bağlayamıyoruz. İhraç mallarımızı dış piyasalarda sevdirmenin çaresini bulamadık. Bu mevzularda sistemli ve devamlı çalışmaya pek iltifat etmiyoruz.

Paramız kararsız durumdadır. Gıda maddeleri ile zarurî ihtiyaç eşyası fiyatlarını ve kalitelerini daimi bir kontrol altında tutmak için salim bir usul bulamadık.

Turizm dâvası, dönüp dolaşıyor, harice turist göndermek şeklini felıyor ve bununla turizm propagan-

sin ve başına geçsin.. Parti içindeki ıslahatı da İsmet İnönüden beklemesi, durumu tenkid etmesi, fakat kendisinin hiç bir şey yapmaması biraz bu huyu yüzündendir.

Günaltay gurubu Kurultayda daha ziyade menfi bir tavır takınacaktır. Kurultayın sonunda seçilecek zevat beğenilmezse, Şemseddin Günaltayın o zaman paçaları sıvaması kuvvetle muhtemeldir. Hakikaten pek çok kimse de eski başbakana yeni bir muhalefet için vaktin son derece müsait olduğunu fısıldamaktadır.

İki mutedil münevver

Şansları hemen hiç bulunmayan bu iki gurubun yanında iki isimden daha bahsedilmektedir. Bunlardan biri Faik Ahmet Barutçu, diğeri İsmail Rüştü Aksaldır. Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının bu iki muvaffak eski bakanı da birer hakiki kıymettir ve politika hayatımızda pasif kalmaları memleket bakımından bir kayıptır. İkisi de, yaşlarının icabı olan fark mahfuz kalmak üzere, itidalin ve aklı selimin timsalidir. Faik Ahmet Barutçu temkinli aklı selimin, İsmail Rüştü Aksal atılgan aklı selimin... Kurultayda, Genel Sekreterlik için bu iki ismin etrafında toplanacaklar bulunacaktır, inşallah onlar da bir gayret, bir faaliyet gösterirler ve kendilerine güvenenlere, kendilerini destekliyeceklere hayal sukutu vermezler. Zira şahsi kabiliyetler ne olursa olsun, siyasi partilerde rey toplamak ancak rey avcılığıyla kabildir ve bunun ayıp bir tarafı yoktur. Bilâkis, açık mücadele daima şeref temin eder.



İsmail Rüştü Aksal
Atılgan aklı selim

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi Faik Ahmet Barutçunun veya İsmail Rüştü Aksalın Genel Sekreterliği altında iyi bir ekip halinde teşekkül ettiği takdirde Muhalefet yıllarında Partinin kırılan prestijinin süratle, tamir edilebileceğine inanmak güç değildir. Münevverler, C.H.P. nin başında daha ziyade o tipte kimseler görmek istiyor. Bir memlekette bütün gerçek hareketlerin ise - bazı tahminlerin aksine - münevverlerden geldiğine zerrece şüphe yoktur. Ama Faik Ahmet Barutçu veya ismail Rüştü Aksalın, Kasım Külek karşısındaki şansları pek o kadar kuvvetli değildir.

Yaman politikacı: Gülek

Kasım Gülek'in, Genel Sekreterliği nasıl iştiyakla istediği ortadadır ve bunu inkârın mânası yoktur. Ama inkâr edilemiyecek başka bir husus, Güleğin hedefe giden yolu herkesten iyi bildiği ve herkesten çok çalıştığıdır. Bu Kurultayda da delegeler sabahın yedisinde toplantı mahalline gitseler kapıda Kasım Güleği bulacaklardır. Tıpkı Kurultaylar arasında gördükleri tek C.H.P. li lider Kasım Gülek olduğu gibi.

dası yaptığımıza kanarak avunuyoruz.

Memleketimizde pek husus! bir bankacılık anlayışı var. Mevduat toplamak için birbirleriyle türlü orijinal şekillerde rekabet eden ve mütemadiyen yenileri kurulan bankaların memleketin kalkınma ekonomisine en faydalı şekilde hizmet etmelerine imkân verecek bir banka politikamız da yok.

Lüzumsuz masraflar yapıyoruz. Törenlere gereğinden çok fazla para sarfediyoruz. Devlet hesabına lüks merakından kurtulamıyoruz. Devlet dairelerinde, değil rasyonel çalışmayı, hattâ sarfiyatta makuliyet hududunu aşmamayı, İsraftan kaçınmayı bir âdet haline getiremedik.

Zenginlerimizin bir kısmı kazançlarından kibarca istifade etmek usulünü öğrenememiş görünüyorlar. Kaba bir lüks merakı, hovardaca israf yansı sürüp gidiyor.

Bütün bunlar normalleşmeğe muhtaç mevzulardır ve devletçe Amerikalı olmak için bu mevzuları bir an evvel ele alıp mühim bir kısmım Amerikan örneklerine göre kısa bir zamanda islah edebiliriz. Etmeliyiz de, zira neticede çok kârlı çıkarız, hazineye hayli yüksek bir gelir temin etmiş oluruz.

Bunlar olağanüstü tedbirler isteyen şeyler de değildir, içlerinde doğrudan doğruya devleti ilgilendirenler gelecek yılların bütçeleri ile ve çıkarılacak yeni kanunlarla normalleştirilebilir. Kanun mevzuu olmıyanlar için de halkın içtimaî ve iktisadi terbiyesini yükseltecek, yüksek örnek ve misallere dayanan Amerikan usulü, sistemli ve devamlı propagandalar yapılabilir; bunun için üniversite hocaları ile talebe cemiyetlerinin yardımlarından istifade edilmek mümkündür.

Geniş bir kalkınmanın dört buutlu bir sistem içinde plâna, programa bağlanmasını, kendimize mahsus bir anlayışla, demokratik esaslara aykırı buluyoruz. Fakat bu kadar azametli bir kalkınmanın tam bir basan ile gelişmesi için mutlaka milli bir disipline muhtaç bulunduğumuzu kabul etmek mecburiyetindeyiz. Kalkınmanın devamı müddetince devletçe ve milletçe bir takım sıkıntılara, darlıklara, külfetlere katlanmak zorunda kalabiliriz. Halkın bunları tabii görüp her türlü külfete razı olması, hattâ hoşnutlukla katlanması için her şeyden önce demir gibi bir moral lâzımdır, ki bu da ancak demokratik esaslara ve sıkı bir müsavat prensibine dayanan millî bir disiplinden doğar. Biz eskiden beri devlete bağlı bir milletiz. Herşeyi her şeyi devletten, "Devlet Baba" dan beklemeğe alışmıştır. Kalkınma disiplini de ancak devletin, yani onu icra organı «dan hükümetin rehberliği ile kurulup işleyebilir. Çek şükür memlekette akademik sahada olsun, iş hayatında olsun, bilgi ve iktidarları ve karakter yükseklikleri ile tanınmış, iktisat ve maliye mevzularında ihtisas sahibi adamlarımız vardır. Bunlardan, her türlü parti mülâhazaları dışında, istişare meclisi kurularak istifade etmek imkânı mevcuttur.

idarenin başında bulunanlardan en küçük millet ferdine kadar herkes böyle bir disiplin içinde imanla ve vekarla milli kalkınmada kendine düşen vazifeyi, göreceği yüksek örneklere bakarak, seve seve yapar ve külfetlere de iftiharla katlanır. Bundan en büyük kazancımız bilhassa manevî sahada odur: moralimiz ve milli vekarımız yükselir, çalışma ve başarma gayretlerimiz artar. "Sen kendine yardım et ki Tanrı da sana yardım etsin" sözü, Amerikalılar da dahil olarak, Garplılarındır, fakat her zaman ve mekan için değerli ameli bir hakikati ifade' eder.

Altı yıllık müthiş bir harpten Pyrrhus zaferi ile galip çıkan ingilizler ve Hartaca gibi yıkılıp yakılan memleketlerinde yere serilerek mağlûp düşen Almanlar böyle milli bir disiplinle refahlarına kavuştular ve 1939 dan önceki istihsal kudretlerinin üstüne çıktılar.

Birinci Dünya Harbinden mağlûp çıkan milletimiz de, İstiklâl Savaşını, çok daha ağır şartlar içinde, böyle bir disiplinle moralini ve milli vekarını yüksek tutarak kazanmıştı.

Kasım Güleğin, hemen bütün diğer Genel Sekreter adaylarından bir farkı vardır: Kurultayları Kurultayda kazanmaz. Bunun sıkmaz bir yol olduğunu bilir. O, hazırlıklarını daha evvel yapar, tohumları vaktiyle atar. Kurultay, onun için meyvaları toplama zamanından ibarettir. Geçen sene öyle yapmıştır, bu sene de öyle yapmıştır. Ancak bir mesele vardır ki Kasım Gülek onun vebalini başından atarsa, durumu tehlikesiz hale girer: Partinin ataleti.

Cumhuriyet Halk Partisinde, hareketsizliği hemen herkes tarafından kabahat bulunmaktadır. Gerçi Parti, teşkilat itibariyle hakikaten kuvvetli şekilde ayaktadır. Hattâ 2 Mayıs seçimlerinden sonra iktidar partisinin tavır ve hareketleri, antidemokratik kanunlar çıkarılması, bu kanunlara dayanılarak gazetecilerin tevkifi ve bunların "en lüzumlu tedbirler" olarak vasıflandırılmaları Muhalefete pek çok, genç ve münevver vatandaş kazandırmıştır. Meselâ Adanada, meselâ Mersinde il teşkilâtları çok kıymetli ekiplerin elindedir. Buna rağmen, memlekette Cumhuriyet Halk Partisinin vazifesini yapmadığı yolunda bir cereyan vardır. Bu, bir yandan hakiki inanca dayanmaktadır, diğer taraftan iktidarın propagandacıdır. Kısacası propaganda, mevcut olan bir vasiyeti büyütüp yaymaktadır. Bir çok D.P. organı veya D.P. li, Muhalefetin mevcudiyetini kabul etmekle beraber, bu isi artık . C.H.P. nin yapamıyacağı fikrini telkin etmektedir. Bunun ise aslı yoktur. Zira bir muhalefet partisinin kurulması, dallanıp budaklanması uzun iman isteyen bir iş olduğu gibi C.H.P. mevcutken böyle bir ley kolay da değildir. Bunu iktidar bildiğinden, eğer C.H.P. i zayıflatabilir ve sonda yok ederse sıkıntısız bir demokrasiye kavuşacağından emindir.

Delegelerin kurultayda bu hareketsizliği şiddetle tenkid edeceklerine şüphe yoktur. Şikâyetlere tabii Kasım Gülek hedef olacaktır. Geçen Kurultayda, bir evvelki Genel idare Kurulu azalarından hiç biri namzetliklerini koymamış, Kasım Güleği yalnız bırakmışlardır. Onların Kasım Güleğe buldukları kabahat suydu: Bu adamla, ekip çalışması yapılamaz. Kasım Gülek ise Genel idare Kurulu azalarının çalışmayan insanlar olduklarını söylüyordu. İki taraf da birbirinden memnun olmadığına göre Kurultay boşanma kararı vermekte mahzur görmemiş ve ortadaki çocuğu - partiyi - Kasım Güleğe bırakmıştı. Haziran ayında Kasım Gülek o emaneti nasıl muhafaza ettiğinin hesabım verecektir.

Şahıs mücadelesi

Görülüyor ki Kurultayın büyük- bir kısmı şahıslar arasında mücadele ile geçecek ve meselelerden, şahıslara alâkası nisbetinde bahsedilecektir. Meclis Gurubunun koca bir devre hemen hiç bir şey yapmamış olması da

Saatin ibreleri ters dönmez

Bir memleketi demokrasiyle idare etmenin, demokrasisiz idare etmekten çok zor olduğu bilinmeyen hakikatlerden değildir. Halkın, yani geniş kütlenin nasıl adicesine menfaatperest, küçük hesaplı, bencil, nankör ve çok zaman budala bulunduğu da uzun asırlardan beri malûmdur. Daha İsanın bile doğuşundan çok, çok zaman evvel Atinalı Timon bunun tecrübesini geçirmiş, acısını, ıstırabını çekmişti. Sadece Atinalı Timon mu? Daha sayısız "Büyük Yunanlı" onun yanında yer almış, kimi saadetini, kimi ise hayatını bu uğurda vermişti. Ama o yandan bu yana, gene de, hiç bir kavim Demokrasiden daha iyi bir rejim bulamamıştır.

Bu millet yüz seneden beri Hürriyeti için mücadele ediyor. Yüz sene zarfında Hürriyete kavuştuğu anlar olmuştur. Ama 1947 ye kadar bunun, batılı mânasiyle bir Demokratik idareyle alâkası yoktur. Gelen Hürriyetler hep anormal hadiselerin neticesi olmuş, geldikleri gibi, yani anormal hadiseler neticesinde kaybolup gitmiştir. Onların yerini bir an hüsran almış, fakat o hüsran kaybolunca tabiî iştiyak, Hürriyete doğru gidiş hareketi tekrar başlamıştır. Bu yoldaki zafer ve hezimetler, bir denizin med ve cezir hadiselerinin eşidir. Bütün bunların sonundadır ki 1947 senesinden itibaren Demokrasi, memleketimizden içeri girmiştir.

Demokrasinin Hürriyetten farkı şuradadır ki birincinin kendisine mahsus bir takım kaideleri de vardır. Demokratik idare, anormal hadiselerin neticesi olarak meydana gelmez. Demokratik idare, dünyanın her tarafında bir muayyen gelişmenin sonunda gerçekleşmiştir. Birden de gerçekleşmemiştir; yavaş yavaş ve atlamalar kaydetmeden.. Bu "processus" sırasında gidişi durdurmak, suları ters akıtmak istiyenler daima çıkmıştır. Ama bunlar er veya geç yenilmişler, cezalarını hayatlarında ödememişlerse milletlerinin ebedi lanetine uğramışlardır. Hattâ idareleri sırasında büyük işler başarılmış olsa bile.. Bugün İtalyada "Büyük eser" olarak ne varsa, Mussolini devrinden kalmadır. Ancak bunlar Mussolini'nin bacaklarından bir fenere asılmasını önliyemediği gibi, milletçe ebediyen'lanetlenmesine de mani olamamıştır. İspanyada Primo de Bivera, komşumuz Yunanistanda Metaksas isimleri nefretle anılan Demokrasi düşmanlarıdır. Hitlerin âkıbeti ise ortadadır.

Arada sırada tarihe bir göz atmak devlet adamları için daima istifadeli olur.

Bizim Demokrasimiz normal doğmuştu

Pek çok kimse zanneder ki Milli Şef İsmet İnönü bir gün "artık demokrasi gelsin" demiş ve demokrasi memlekete gelmiştir. Pek çok kimse zanneder ki bu, her şeye kadir bir Şefin karakuşi hükmünün neticesidir. İsmet İnönüyü sevmiyenler bu hükmün esbabı mucibesini iç ve dış tazyiklerde, sevenler onun idealizminde arayıp bulmaktan zevk alırlar. Fakat bunlar, emirle demokrasinin gelmiyeceğini ya hatırlarına getirmemekte; ya da getirirlerse "emirle gelen demokrasi böyle olur" deyip nevmidiye düşmektedirler. Halbuki bizim demokrasimiz demokratik idarelerin bütün icapları 1947 den itibaren tatbik edilerek son derece normal şekilde doğmuştur ve kuvveti de bundan gelmektedir. Bu kuvvetledir ki, kendisini tehdit eden ve edecek tehlikelere karşı koyabilecek, Türkiyede gelip geçen Hürriyetlerden farklı olarak payidar kalacaktır.

Demokrasi Türkiyede İnönünün emriyle değil, olsa olsa İnönünün müzaheretiyle gerçekleşmiştir. İnönü suyun akmasını kolaylaştırmak basiretini göstermiş, akıntıya sed çekmek gayreti gibi bir gaflete düşmemiştir ve işin başındaki büyük hizmeti o noktadadır. Tarihte serbest seçimle iktidarı eline aldıktan sonra diktatörlüğe' sapan pek çok lider bulunduğu halde - Sezardan Üçüncü Napolyona, Üçüncü Napolyondan Hitlere kadar - demokrasiyi kolaylaştıran bir tek diktatör yoktur. Bunlar, hattâ sular dağlara çıktığı sırada bile ellerindeki bütün kuvvetlerle akışı önlemeğe çalışmışlar, kardeş kanı döktürmüşlerdir. 1945 te Türkiyede böyle bir durumun mevcudiyetini kabul delilik olduğu gibi o sırada iktidar partisi içinde beliren temayülü ve yükselmeğe başlayan sesleri, eğer arzu etseydi, İnönü'nün yük edip susturmakta hemen hiç güçlük çekmiyeceği de aşikârdır. O zamanki Millî Şefin Demokrasiye müzahereti bu noktadadır. Başka noktada değil. Aksini söylemek, yakın tarihi inkâr etmek olur. Dünyanın en meşhur hukukçularından biri olan ve "Siyasî Partiler" i inceleyen Maurice Duverger'nin Türkiyedeki Demokrasi tecrübesinin ilk safhasına hayranlığı, dünyada cereyan etmemiş bir hadiseyi İnönünün ve Türk milletinin beraberce gerçekleştirmiş olmalarınadır.

1946-1950 arası-

1946 nın yüz kızartıcı seçimleri, anormal rejimimizin dönüm noktası olmuş, 1947 de meşhur 12 Temmuz beyannamesiyle beraber batılı mânasiyle demokrasi Türkiyede

başlamıştır. İktidar Partisinin lideri, partisinin siyasetini tek başına çizmemiştir. Tıpkı hakiki demokrasilerdeki gibi C.H.P. içindeki bir guruba dayanarak rejime ait meselelerde Muhalefetin maddi Ve manevi desteğini arayıp bulmuştur. Buna mukabil DP. de de liderler kendi mutedil guruplarını tutmuşlar, bu yüzden müfritleri tarafından "muvazaa" yapmakla suçlandırılmışlar, fakat onlara galebe çalmasını bilmişlerdir. 1950 nin seçim kanununu çıkarmak C.H.P. için kolay mı olmuştur? Müfritler bunu önlemek için as mı gayret sarf etmişlerdir? Eğer İnönü kendi partisinin ve Muhalefet partisinin mutedil zümrelerine dayanmasa, onlarla işbirliği yapmasaydı fikirlerini ve politikasını gerçekleştirebilir, yürütebilir miydi? Parti içindeki bütün nüfuzuna ve Milli Şeflik devrinden kalma kuvvetine rağmen... Ama mutediller de, İnönü kendileriyle İşbirliği yapmasaydı müfritleri asla ve asla yenemezlerdi.

Batıdan iki küçük misal

Bu demokrasinin tâ kendisidir. Bugün Cumhuriyetçi Eisenhower dış politikasını kendi partisinin mutedilleri ve Demokrat Partinin müzaheretiyle yürütüyor. Halbuki aksini yapabilirdi. Meselâ McCarthy, meselâ Knowland parti içinde son derece kuvvetli şahsiyetlerdir. Ama Eisenhower onlara galebe çalabilmek maksadiyle Demokratlarla işbirliği yapmaktan çekinmemiştir. Zaferi de böyle kazanmıştır. Buna mukabil Demokratlar da kendi politikalarına uygun politika güden Eisenhower'i desteklemişler, küçük partizan sebeplerle onu muallâkta bırakmamışlardır.

İngilterede de durum farklı olmamıştır. Churchill dış politikasını kendi partisine ve işçilerin Attlee gurubuna dayanarak gütmüştür. Yarın işçiler işbaşına gelirlerse Attlee aynı mevzuda Bevan ile değil, Eden ile işbirliği yapacak, onun desteğine güvenecektir.

Böyle hareket ne Eisenhower'i, ne Attlee'yi zayıf düşürmüştür.

D. P. içimi- iki gurup

Bugün iktidar partisi içinde, demokratik memleketlerdeki bütün büyük partilerde - ve 1946 ile 1960 arasında CHP. de olduğu gibi iki kuvvetli gurup karşı karşıyadır. Bunların mevcudiyeti, son ispat hakkı teklifi dolayısiyle elle tutulur bir hale gelmiştir. Milletvekillerinden bir kısmı ki bunlar genç, münevver, idealist, partinin ana prensiplerine bağlı hakiki demokratlardır - Demokrasinin bütün icaplarıyla yerleşmesini ve gerçekleşmesini istemektedirler. İspat hakkı, bir sembolden ibarettir ve eger murakabe esasına dayanan bir rejim kurulmak isteniliyorsa atılacak ilk adımdır; nitekim bütün ehemmiyeti de bundan doğmaktadır. Zira mesele hâkim teminatı zedelenmiş halde tutulursa, ispat hakkının fiili hiç bir neticesi olmaz. Yahut pek az neticesi olur. Ama bu hakkın tanınması iyiye doğru gidişin delili, işareti yerine geçecektir. Bir bakan hırsızlık yaparsa, bunu yazan gazetecinin iddiasını İspat hakkı tanınmaksızın mahkûm edilmesi Demokrasinin D si ile dahi kabul telif değildir. Bu olmazsa, hiç bir şey olmaz. Nitekim, "11 li takrir" in asıl gayesi budur. 11 lere bir göz atmış: his biri hakkında hiç bir söz söylenmemiştir. Namuslarından ve dürüstlüklerinden şüphe dahi edilmemiştir. Halbuki içlerinden ikisi, Prof. Fethi Çelikbaş ve Enver Güreli, bakanlıklarla en tehlikelisinde, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığında da bulunmuşlardır. Niçin, bırakınız yazılı basını, "kulak gazetesi" nde şahısları hakkında en küçük bir ima dahi yapılmamıştır? Çünkü, ateş olmayan yerden duman çıkmaz. Ötekilere gelince, midelerini düşünselerdi, neler temin edemezlerdi ki...

Bu gurubun karşısında müfritler, Demokrasinin bir murakabe rejimi olduğunu kabul etmeyenler ve dumanlı havayı terem edenler ispat hakkı dolayısiyle seslerini duyurmuşlar, bilinen varlıklarım ortaya çıkarmışlardır. Tıpkı 1960 nin arefesinde menfaatleri serbest seçimin aleyhinde olmayı icap ettiren CH. P. müfritleri gibi onlar da hürriyetleri genişletecek, rejimi hakiki mâ» nasiyle demokratik yapacak her hareketin aleyhindedirler.

imkânım olan şey

Bir parti liderinin, bu iki gurubu birden idare etmesine imkân yoktur ve lider ne kadar kuvvetli olursa olsun manevra mutlaka bir yerinden fiyasko verir. Lider, politikasını tayin edip guruplardan birine açıkça dayanmak sorundadır. Tıpkı Eisenhower'in yaptığı gibi.. Başbakan Adnan Menderes de bir seçimin arefesindedir. Eğer gerçek demokrasi taraftarlariyle birleşirse, Muhalefetin lideri de kendi partisindeki hakiki itidal taraftarlariyle -sahteleriyle, dönekleriyle, korkaklık ve menfaatperestlikleri yüzünden o maskeyi suratlarına geçirenlerle değil - birleşmeli ve Menderese elinden geldiği kadar ve Demokratik çerçeve içinde müzaheret etmelidir. Partilerarası iyi münasebetlerden ancak o zaman bahsedilebilir. Hakiki kazanç o zaman elde edilir. Yoksa yemek masası başında konuşmakla değil.. Lider, meselâ 11 lerin kendisini devirmek istediklerine, parti dahilinde bitip kurduklarına, muhalefetin entrikalarına alet olduklarına dair yapılan telkinleri bir kenara itip hakikati düpedüz görebilmelidir. Bu genç adamların şikâyetleri nedendir, onu düşünmeli ve berraklığın altında illâ bulanık maksatlar aramamalıdır. Aynı şeyi, kendi partisinden olmasa dahi o partinin gayelerine olan sempatisini asla saklamamış olanlara da tatbik etmesini istemek belki şimdilik biraz fazla kaçar.

Müfritlerin delilleri

Demokrasi taraftarlarına karşı müfritler İnönüyü ve CHP. yi misal göstermekte, onların "bata" sını Menderesin tekrarlamasını istemediklerini belirtmektedirler. Kanaatlerince C.H.P. o yüzden iktidarı kaybetmiştir. Muhalefetin taktiğine kapılmış, mütemadiyen adam harcamış, kısacası "budalalık" etmiştir. Sopasını elinden bırakması, İnönünün en büyük hatası olmuştur. Şimdi aynı hatayı Menderese de işletmeye çalışılmakta DJP. içinde bir takım "safdiller" avlanmaktadır Bundan bir müddet evvel, iktidarın ileri gelenlerinden bir zat hakkında kampanya açıldığında bu zat yakım bulunduğu Menderese şu fikri telkine çalışmıştır:

"— CHP.öylesine adam harcadı ki en sonda, Başbakan yapmak için Hasan Saka'dan başkası kalmadı. Şimdi size de aynı oyunu oynamak istiyorlar: Hedef sizsiniz; ben değil.."

Halbuki İnönü ve C.H.P. o şekilde hareketle dünyanın en akıllıca işini yapmışlardır. Eğer bugün İnönü hürmet ve muhabbet halesiyle çevrilip, sokakta şerefle yürüyorsa; eğer C.H.P. üç buçuk milyon vatandaşın reyini alabiliyorsa, bu, müfritlerin "budalalık" dediği hareketleri sayesindedir. Demokrasiyle memleket idare etmenin güç olduğunu başta söylemiştik. Bir takım tehlikeleri *göze* almak şarttır. C.H.P. daha- hakiki demokrasiye geçtiğimiz gün, 1947 de seçimi kaybediyordu. Mazisi bunu icap ettiriyordu.

Şimdi ise D.P. istikbalini kurtarmak istiyorsa - hem onun için iktidarı kaybetmek zarureti de yoktur - Menderes müfritleri bir kenara itmelidir. Millet DP. yi her şeyden evvel Demokrasiyi yerleştirsin diye iş başına getirdi. Ona çalıştığını ispat ettiği müddetçe parti, demokratik usullerle iktidarda kalma şansını arttırır, müddetini uzatır. Realist olanlar, 11 lerin gurubudur. Müfritlerinki değil.. Menderes gibi bir devlet adamının bunu görmemekte ısrarını anlamak hakikaten zordur.

DP. için iktidarda kalmanın elbette ki bir ikinci yolu vardır. Ama onun demokrasiyle alâkası yoktur.

İbreleri ters dönen bir saat ise şimdiye kadar görülüp işitilmiş şey değildir.

tenkid celbedecektir. Fakat Meclis Gurubu, Genel Merkezin tazyikinden şikâyetçidir ve kendisinin serbest bırakılmadığını ileri sürmektedir.

Prensiplerin dışında, Genel Sekreterliği kim kazanacaktır? En kuvvetli namzet gene Kasım Gülektir ve Teşkilât hâlâ onu tutmaktadır. Eğer tnönü, Genel Sekreteri aleyhinde çok, ama çok kuvvetli bir vaziyet almazsa - böyle bir hareket akla yakın değildir - Kurultay Genel Sekreteri yerinde bırakabiliri Tâ ki bütün öteki adaylar, içlerinden birini seçip onun etrafında toplanabilsinler.. O da, pek İhtimal dahilinde değildir. Cumhuriyet Halk Partisi hemen herkesin ötekine dargın, hiç olmazsa kırgın bulunduğu teşekküldür. Konuşmayanlar, birbiriyle görüşmeyenler, onu bunu çekiştirenler büyük şahsiyetler arasında adeta ekseriyettir. Rakiplerin dağılması, Kasım Güleğin şansım arttırmakta ve tıpkı İnönü gibi, âdeta onu da tabii lider haline sokmaktadır.

Ya onun yanına kimler gelecektir? Kasım Gülek, bakanlık yapmış eskilerden bir çoğunu istememektedir ve bunda kendisine hak vermemek de insafsızlık olur. Bunları Parti bir çok defa vazife başına çağırmış, şu veya bu işi yapmalarını istemiştir. Fakat ekserisi yan çizmiştir. Partinin iktidara tekrar gelmesi ihtimali de yakınlaşacak yerde uzaklaşacağından aralarında gözlerini karşı tarafa çevirenler eksik değildir. Bu bakımdan, isimleri memleketçe bilinen, kendileri de hakikaten genç ve bilgili olan bu eski bakanlardan bir kısmının hizmetinden C.H.P. bu Kurultayın sonunda da büyük bir ihtimalle mahrum kalacaktır. Buna mukabil, eğer aynı vasıfları taşıyan "meçhul şöhretler" iş başına getirilebilinirse, dinamik bir ekip kurulabilirse Parti kendini kurtaracaktır.

Yapılacak şey

Zira yapılacak şey, her şeyden evvel bu eski partiye yeni bir sulh Bağlıyabilmektir. İçerden ve dışardan tehdit edilen teşekkül eğer silkinir ve kendini toplarsa demokratik rejimimizin bugünkü halinde memlekete ve kendisine büyük hizmetler sağlayabilir. Bilhassa 2 Mayıstan bu yana cereyan etmiş bazı hadiseler derin bir muhalefet ve hayal kırıklığı doğurmuştur. Fakat memnuniyetsizlik âdeta hava gibi ortadadır. Cumhuriyet Halk Partisi bunu organize edebilirse, kendi çerçevesi içine sokabilirse ve gerekli dinamizmi gösterebilirse 1946-1950 yılları arasındaki Demokrat Parti muhalefetinden bile kuvvetli hale gelebilir ve ancak o hale geldikten sonra, yani arkasında milletin bulunduğu hissini uyandırdıktan sonra bir fren olarak, hesaba katılması gereken bir parti olarak Demokratların karşısına dikilebilir. Zemin hazırdır, iş paçaları sıvayabilmekte, Muhalefeti güdümlü hale getirmeye çalışanları yendikten sonra kendi kanatlariyle uçabilmektedir.

Ya prensipler

Kurultayda en ziyade dedikodu uyandıracak taraf şahıslar arasındaki mücadele olacaksa, bunun yanında prensip bakımından bazı kararlara varılmasına çalışılacağı da şüphesizdir. Kurultayın cevabmı vereceği sual şudur: Durum, bir muhalefet partisinin çalışmasına imkân verecek kadar emin midir? Hâkimin teminatı, basının teminatı, üniversitenin teminatı, seçmenin teminatı olmaksızın Muhalefetin teminatı olabilir mi? Kurultayın bunlara vereceği cevabın "hayır!" olacağından pek az kimsenin şüphesi vardır. Fakat partinin hangi yolu seçeceği meçhuldür. Bu şartlar altında seçimlere girilmesine taraftar olunacak mıdır? Gerçi geçen Kurultayda Genel Başkan, kendi şahsiyetini ortaya koyarak "o şartlar altında" seçimlere girilmesi lehinde bir kararın alınmasına vesile vermişti. Ama, bir yandan "o şartlar" bile tarih olmuştur. Onlar dahi



Faik Ahmet Barutçu
İtidalli aklı selim

şimdi mumla aranmaktadır. Bir yandan Genel Başkanın Kurultay umumi heyeti tarafından izhar edilecek bir temayüle karşı koymak istememesi de ihtimal dahilindedir. O takdirde Muhalefet, Demokrat Partiyi seçimlerde tek başına bırakacaktır. Bunun çok tesirli bir hareket olacağından zerrece şüphe yoktur. Kurultayın en mühim kararı bu mevzuda beklenmelidir.

Ulus için yeni bir tarih

Genel Merkez, her şeyden fazla Ulus'un çıkmasını temine çalışmaktadır ve bunun için yeni bir de tarih tesbit olunmuştur: 10 Haziran. Tüzük, Kurultayı Haziranda toplanmaya icbar ettiğinden, Kurultay da geçen sene seçtiği Genel Merkeze bu gazeteyi mutlaka çıkartmak emrini verdiğinden tekrar seçilmeyi hararetle arzulayan Genel Merkez bütün işleri bırakmış Ulus'un peşine takılmıştır.

Hazırlanan plânlara bakılırsa, gazetenin hakikaten alâka uyandırıcı bir gazete hüviyeti taşıyacağı anlaşılmaktadır. Bu, iptidai teknik İmkânları kısmen karşılıyacaktır.. Başmakaleler Hüseyin Cahid Yalçın tarafından yazılacak, bazen ise imzasız olacaktır. İmzasız makaleler, doğrudan doğruya bir mesele hakkında Partinin görüşünü ortaya koyacaktır. Makelenin fikri ve tezi Genel Merkez azalariyle Meclis Gurubu Başkan vekillerinin müşterek toplantısında kararlaşacak ve kaleme aldırılacaktır. Böylece başmakaleler partinin görüşünü belirtecek ve bir "la" sesi manası taşıyacaktır. Partinin ve partililerin muhtelif organları neşriyatlarım oradan akord edebileceklerdir.

Gazeteye Falih Rıfkı ve Bedîî Faik gibi kalemlerin yardımı ve müzahereti temin olunmuştur. Bunların yanında, politikacılar da yazılar verecekler ve Ulus'un mümkün olduğu kadar dolgun çıkmasına çalışacaklardır. Mesele, Partinin fikrini ve muhtelif meselelerde tutumunu umumi efkâra doğrudan doğruya arzetmek ve bulandırıcı hareketlere, cevaz vermemektir. Şimdiye kadar bazı gazetelerin neşriyatı, bilhassa teşkilâtta başka manalar alıyordu. Gerçi Genel Merkez aylık bir bülteni göndermekteydi. Bu bültende partinin politikası da izah olunmaktaydı. Ama ne de olsa, bir gazetenin tesiri başkadır. Parti içindeki son vahim karışıklıkların ve bazı D. P. mensuplarının "C. H. P. yi de ele geçiriyoruz" diye sevinmeleri hep bu gazetesizlik yüzünden hadis olmuş vaziyetlerdir. Bir gazete, pek çok mahzuru kolaylıkla önliyebilirdi.

Şimdi partiye "geç olsun da, güç olmasın" demekten başka iş düşmüyor. Fakat çok geç kalındığını inkâra da imkân yoktur.

Kurultaydan sonra

Kurultay, şimdilik göründüğü şekilde sürprizsiz cereyan ederse ne olacaktır? Geçen Kurultaydan sonra da bazı ayrılma havadisleri çıkmış, fakat bunların asılsızlıkları çok geçmeden teker teker anlaşılmıştı. Bu sefer de öyle mi olacaktır, yoksa hakikaten bazı ileri gelen C. H. P. şahsiyetleri kendi kanatlariyle uçmayı deniyecekler midir? Bu suale kati bir cevap vermek hakikaten zordur. Fakat başta Şemseddin Günaltay olmak üzere bazı şahsiyetlerin çekilmeleri ve yeni bir partiye teşebbüs etmeleri imkânsız değildir. Şemseddin Günaltaya hattâ Avni Doğan'lar, hattâ Faik Ahmet Barutçular katılabilirler.

Ama Muhalefeti sene İnönü temsil edecektir.



Esther Williams
Bikini yasak

ce, birbirleri ile tek kelime konuştukları görülmedi. Ortalarında bir kara kedi, Vittorio de Lice oturuyordu.. Vaziyeti idare etmeğe uğraştı ama herkesin gözleri onlarda idi. Sophia bir tuhaf hareket daha yaptı. Silvana'nın kocası film prodüktörü Laurentis'in ziyafetine gitmedi. Halbuki onu sahne hayatına atan Lauyaz perdeden çekilme arzularından sonra, yeni bir artist aramış ve Soprentis'tir. Geçen sene, karısının behia'yı bulmuştu. Silvana tekrar sahneye döndü ve müthiş bir rakiple karşılaştı.

Film mükâfatını kazanan Amerikan filmi "Marty" dünyaya frijidersiz, nikelsiz, neonsuz bir Amerika tanıtırken, yeni bir yıldız da kazandırmıştır. Betsy Blair, Gene Kelly'nin karışıdır ve birkaç saatin içinde meşhur olunca, ilk düşüncesi şu olmuşlar: kocasını acele çağırmak!

Fakat Cannes'da, en güzel saatler geçiren yıldız, muhakkak ki, Esther Williams olmuştur.. On dört Benedir Amerikan filmciliğinin deniz kızı olduğu halde, henüz Fransaya gelmemişti. İki metre boya sahip olan kocası ile beraber geldi.. Fakat etrafına bakmadan, suya atladı ve iki saat yüzdü.. 7 senedir bu radyo spikeri ile evli bulunan Es (dostları ona Es der) 3 çocuk annesidir. Sükûneti, evini, suyu sever.. Bir de çeşit çeşit mayolar! Bu seferki payyetle işlenmiş bej nylondan yapılmıştı ve başında etrafı çiçekli bir şapkası vardı.. Bu kıyafette dedikodu, dedikodu, rekabet ve şıklık muharebelerine katılamazdı tabii.. Amerikan Sansürü ona bikiniyi yasak etmeseydi, o zaman İş değişirdi!..

Çocuklar

Mahzun çocuklar

Bugünkü psikiyatri, ruh hastalıklarını tedavi ederken, onların çocuklarına dönüyor ve birçok muvazenesizliklerin, komplekslerin sebebini insanların hayatla temasa geçtikleri bu ilk senelerde buluyor..

Demek ki, çocuğa sıkı bir terbiye vermek, okutmak, prensipler aşılamak dalma kâfi değildir. Çocuğu mesut, rahat, kompleksiz bir insan olarak yetiştirmek meselesi en başta gelir.

Bu mevzuda ilk ele alınacak çocuklar, muhakkak ki ayrılmış karıkocaların çocuklarıdır. Vakıa annesi ve babası ile beraber büyüyen çocuğun da, birçok kompleksleri olabilir hattâ ruh hastaları arasında, çok kavga eden karıkocaların çocukları ayrılmış karıkocalann çocuklarından miktar' itibariyle, daha çok fazladır ama ekseri, ayrılan karıkocalar, bilgisizlik yüzünden, çocuklarını kinlerine ve ıstıraplarına kurban ederler. Halbuki bu vasiyetteki çocuk, hususi bir ihtimam ister..

Boşanmaya mani olmak için bütün gayretler sarfedildikten sonra yapılacak hiçbir şey kalmamışsa ve ayrılık mukadderse, bunu hadisesiz akıllıca ve daima çocuğun ruhi durumunu kollıyarak yapmak icap eder. Evdeki devamlı kavgalar, nes'esiz, üzüntülü hava çocuğun istikbali için ayrılıktan daha büyük bir tehlikedir ve ayrılmış karıkocalann çocukları daima bedbaht değildir. Bir çokları bu ayrılığı, mantıki şekilde, sebeplendirebilmiş, yeni bir evde, .aradıklan saadeti bulabümişlerdir. Ayrı ayrı yaşıyan annelerini de, babalarını da ayrı ayrı sevip ayrı ayrı takdir edebilmek onlara huşur vermiştir..

Fakat bu neticeye varabilmek için, çocuklar çok çetin imtihanlar geçirmişlerdir., İşte bu imtihanda, annenin, babanın, çok yakın bir dostun anlayışına, zekâsına ve bilgisine muhtaçtırlar.. Bu yardım ve anlayış, hâkim boşanma kararı verdikten sonra değil, işlerin tamir kabul etmez bir duruma girdiğini anlar anlamaz gösterilmelidir.

Ayrılmak üzere olan bir anne, o kadar muzdariptir ki, çocuğunun içinde geçenleri ekseri farketmez. istikbal endişesi, yalnızlık, sukutu hayal, zaman zaman pişmanlık, zaman zaman kin ve nefret duyan bir kadın bu egoist hislerin Çemberi içinde kalabilir, yalnız kendini düşünür halbuki evde bir başka insan, hem de anneden daha cok zayıf bir insan, çocuk aynı ıstıraplarla başbaşadır. Ekseri büyükleri aldatan şey, çocukların ıstıraplarını bizlerden daha çok mükemmel şekilde gizliyebilmeleridir.

Ayrılmaya kati şekilde karar vermiş olan bir anne, babanın bunu çocuklarından gizlemeleri, yalan söylemeleri en büyük hatadır.. Buna katiyen muvaffak olamazlar.. Çocuk bu gizlilikten büsbütün kuşkulanır.. Anlamadığı şeylere mana vermeğe çalışır, susar fakat kafası hep bu lale meşguldür.. Babası acaba neden eve gelmemektedir? Hep beraber mesut oldukları günleri araştırır ve işte, hiç mânası olmıyan bir hadise birden çocuğun kafasmda canlanır, ayrılma sebebi olarak yerleşir kalır. Bir gün anne, baba ve çocuk kır gezintisine gitmişlerdir. Neş'e İçinde gülüp oynarken, çocuk babasının yasak ettiği bir şeyi yapmış ve neticede anne ile baba bu yüzden münakaşa etmişlerdir. ' Çocukta suçluluk duygusu başlamıştır.. Bu hatırayı daha bir çok hatıralar takip eder: Kedinin eti kaptığını istemiyerek babasına o haber vermemiş midir? Ya sofraya şarabı devirdiği akşam babası - şu çocuğa, ayn yemek yedir diye - annesine çatmamış mıydı? Ve işte o gece, tam o gece babası evden kaçmaya başlamış, kapıyı çarparak gitmiştir. Belki o yalnızca yeni bir şarap almaya gitmiştir ama çocuk, artık hep suçluluk duygusu ile muhakeme etmektedir.. Ya annesi kaç defa - şu çocuk olmasaydı - ben yapacağımı bilirdim, dememiş miydi?

Hayır çocukların zihninde bu karanlık düşünceleri, bu evhamlan yaratmadan; onlara hakikati yavaşça, makul bir sebep göstererek, ağlamadan, hadise yapmadan anlatmak en doğru harekettir.. En mühimi, çocuğun hem annesi, hem babası tarafından eskisi gibi sevildiğini, terkedilmediğini bilmesidir. Halbuki iki taraftan biri, daima öteki tarafı kötüler: — Çocuğum annen fena idi, seni bırakıp gitti. Veya: — Baban seni sevşeydi, bizi terkeder miydi? gibi telkinlerde bulunan insan ayrıldığı insana değil, hayatta en çok sevdiği insana çocuğuna fenalık etmektedir.. Bu telkinleri alan çocuk, bazen evden kaçana kin besler ama bazen de, tam aksi olur, her zaman beraber yaşadığı tarafı kabahatli bulur. Çünkü onun bütün kusurlarını, zayıf taraflarını görmektedir ve uzaktakini kutsüeştirir. Bazen de, her iki tarafa, veya kendine kızar.. Her ne olursa olsun bu bedbaht, kompleks dolu, rahatsız bir çocuktur.. Nefretini ve kinini muhtelif şekillerde gösterir: Yatağını ıslatır, greV yapar, yemek yemez, oynamaz, gülmez, gayet çalışkan iken birden tembelleşir, sınıfta kalır, yalan söyler, ahlâksız olarak yakınlarından intikam almak ister.

Ayrılan iki insan, kolaylıkla birbirinin aleyhinde bulunur ve bu ayrılıktan birbirini mes'ul tutar, alabildiğine konuşur.. Ancak çocuğun yanında, hislere kapılmamak, onu kırmamak, hırpalamamak icap eder.

Son harpte, bedbaht çocukların durumunu incelemek için birçok fırsatlar çıkmıştır. Bu incelemeler şu neticeyi vermiştir ki, bir çocuk açlığa, soğuğa, yorgunluğa, her türlü sefalete mümkün mertebe mukavemet edebilir yalnız bunun için sevildiğini, korunduğunu bilmelidir.. Bir çocuğun hayatta, her şeyden çok şefkate ihtiyacı vardır.. Bu onun ruhunun olduğu kadar da vücudunun bir ihtiyacıdır.. Şefkatsiz çocuk zor büyür..

KİTAPLAR

İZMİR SUİKASTİNİN İÇYÜZÜ

(Yazan: Kandemir. 2 cilt. İstanbul 1955 Ekiciğil Matbaası 123+129 sayfa, fiyatı 260 kuruş.)

Renkli kapağında, Atatürk'ün, Mareşal üniformasiyle kalpaklı bir fotoğrafı, bir darağacı ve fon'da ateş ve duman saçan bir infilâkın kızıllıkları var.. Kapağın üst sol kenarını "Ekiciğil Yayınları" arması, sağını (okuyucuya göre sağ) Türk bayrağı süslüyor. Dış kapağın arka yüzünde "senelerden beri beklenen kitap" ibaresiyle ikinci cildi takdim eden bir yası: "...Bütün ittihatçıların kökleri kazınarak temizlenmeleri için kurulan Ali Çetinkaya başkanlığındaki istiklal Mahkemesinin merak ve heyecanla okunacak bitmez tükenmez adaletsizliklerinin, zulümlerinin, orijinal fotoğraflarla bezenmiş tam ve hakiki hikâyesi".. Kitabın başında Ekicigil tarih yayınlarının gayesini anlatan, önsöz mahiyetinde kısa bir izah: "Bugüne kadar, tarihimizin aydınlanmamış ve tarihçiler tarafından her nedense ele alınmamış, yanılması elzem bir çok safhaları vardır".. Müessese, bu zaruri ihtiyacı karşılamak amacındadır...

Kitabın konusu, milli tarihimizde yer alacak olan mühim bir olaydır. 1926 Haziranında Atatürk'e yapılmak istenen bir suikaste aittir. Hazırlanışı, meydana çıkarılışı, istiklal Mahkemesinin kuruluşu ve suçluların cezalandırılışı anlatılmaktadır.

Bu tarih olmuş hadisenin bir tarihçi tarafından ele alınması arzu edilirdi; fakat bu kitabı yazan tarihçi değildir. Kitabın, bilhassa Türk Tarih Kurumu tarafından basılması ve yayınlanması en uygun olanıydı; halbuki daha düne kadar cep romanları çıkaran bir müessese tarafından yayınlanmıştır. Konu, "tarihimizin, yazılması elzem olan safhalarından biridir; fakat müessese, Çingene Aşkı, Şehvet Kasırgası, Yılanlı Katil, Sinsi Randevu, Dişi Şeytan, Vampir, Yataktaki Ceset VS. den sonra bunu ele almıştır. "Zaruri ihtiyaç" dün de vardı, fakat bugün hissedilmiştir; çünkü birkaç aydan beri edinilmiş olan tecrübeler bu tip kitapların satılacağını gösterdi.

(Bayrak, Atatürk, Bomba, Darağacı, senelerden beri beklenen kitap, kökleri kazınacak olanlar, merak ve heyecanla okunacak bitmez tükenmez adaletsizlikler, zulümler ve... ve binlerce okuyucu... Sonra 2. basım, 3. basım,-yeni, ilaveli, genişletilmiş, sadeleştirilmiş, düzeltilmiş basımları..

Kitapta, mevzuun tarihi ve hukuki cepheleri birbirine karıştırılmıştır. Tahiri malûmat, tarihin metodlarından uzak; hukuki kısımları ise tarafsızlığı ihlâl edici mahiyettedir.

Bütün bunlara rağmen, suikasttan nakledilen pasajlar, Kandemirin akıcı üslûbu ve işlek zekâsı ile genç nesillerin bu menfur hadise hakkında bilgi edinebilecekleri ve "merakla" okuyacakları yegâne eser olmuştur. Ekiciğil Yayınlarının bu eseri Atatürkle ilgili her şeyi toplamak, işlemek ve yaymak mecburiyetinde olan kurum ve şahısları uyarırsa ikinci bir hizmet de görmüş olacaktır.

Haftalarca gösterilen piyasa filimleri seyrettik, gece uykularımızı bölen piyasa şarkıları dinledik, piyasa romanları okuduk. Bu kitap vesilesiyle bir temenniyi arzetmek istiyoruz: Tarihimiz piyasaya düşürülmesin, hele millî tarihimiz ve bilhassa Atatürk'ün adı geçen milli tarihimiz... İlgilileri intibaha davet ederiz. Ve bu kabil yayınlar yapanların da daha dikkatti olmalarını dileriz.. Zaten kitap hakkında hem bir dava açılmış, hem de savcılıkça takibata girişilmiştir.

●

EDEBİ MEKTEPLER VE - EDEBİ CEREYANLAR

(Yazan; Necdet Evliyagil. İstanbul 1955 A. Halit Yaşar oğlu Kitapçılık ve Kâğıtçılık T.L.Ş. 112 sayfa, fiyatı 100 kuruş.)

Yüzyılların Şairleri ve Şiirleri Antolojisi adiyle başlanan bir serinin ilk kitabıdır. BU kitap, klâsizm, klâsik edebiyatın safhaları, klâsizmin memleketimizdeki akisleri, romantizm ve edebiyatımızda romantizm konularını içine almaktadır. Bundan sonra yayınlanacak , ikinci cildin realizmden egzistansiyalizmi kadar olan edebi cereyanları içine alacağı bildirilmektedir. Eser hazırlanırken, lise öğrencilerinin ihtiyaç ve seviyeleri de dikkate alınmış, Türk yazarlarından da örnekler verilmiştir. Kitap telif olmaktan ziyade, oradan buradan derleme intibaını vermektedir. Saten müellifin Türkçeden Başka dil bilmemesi de bunu zaruri kılmaktadır.

FRANSIZ EDEBİYATI VE EDEBİ OKULLAR

(Yazan : Halit fahri Ozansoy. İstanbul 1955 Nurgök Matbaası - İnkılâp Kitabeti. 109 sayfa, fiyatı 159 kuruz.)

Liselerin seminer çalışmalarında yazılı ve sözlü kompozisyonlar için yardımcı kitap olarak hazırlanmıştır. Altıncı asırdan zamanımıza kadar Fransz edebiyatı, devirleri içinde hülâsa ediliyor. Klâsisizm, büyük hadiselerin edebiyatta akisleri, romantizm, trajedisi, dram, realizm ve natüralizm, parnas, sembolizm konuları inceleniyor. Kitapta ele alınan yazarların hayat ve eserleri hakkında tahlilî malûmat verilmektedir. Kitabın ciddî bir kalemden çıktığı anlaşılıyor.

FINDIKNAME

(Yazan: Karadeniz Bölgesi Fındık İhracatçıları Birliği Umumi Kâtibi Kemal Poker. İstanbul 1955 Maarif Kitaphanesi Matbaası. 128 sayfa, fiyatı 100 kuruş.)

Eser, Giresunluların talihlerini bağladıkları tek mahsul olan fındığın kronik bir tablosudur. Giresun Bölgesi folklorunda fındık, fındık tizerine rapsodiler, fıkralar, Türk Destanlarında fındık, fındık bahçelerinde, fındık serendilerinde, kantolarda fındık, fındık türküleri v.s. işlenen konuların başlıklarındandır. Merhum İhsan Hamamî'nin, eser sahibine 1944 te yazdığı bir mektupta, bu kitap hakkında şunlar söylenmektedir: "Fındığımızı ne kadar güzel inceleyip işlemişsin; hem de şiirleştirmişsin. İlmî araştırmalarla ve kaynaklariyle âdeta bir fındık kurdu gibi.. Altın getiren fındığı, bir fındık altına çevirmişsin doğrusu.."

Fındıknameden bir mâni:

Giresun'dur yolumuz
Para görmez elimiz
Bu yıl fındık olmazsa
Nice olur halimiz...

TÜRKİYEDE SENDİKACILIK

(Yunun: Kemal Sulkar. İstanbul 1955 Yakıt Matbaası. 288 sayfa, fiyatı 500 kuruş. Sendika Kültürü Serisi Nu. : I.)

Kitabın önsözünden: "Bu kitapta, memleketimizdeki işçi teşkilâtlanma hareketleri ana hatlariyle gösterilmekte, belli başlı teşekküller hakkında bilgi verilmektedir. İşçi ve işveren sendikaları hakkındaki kanunun neşrini takip eden devre, kitabın üzerinde durduğu mevzuun esasını teşkil etmektedir. Bu bakımdan daha önceki teşkilâtlanma hareketleri kısa hatlarla kitaba alınmıştır. Böylece Türkiyedeki işçi teşkilâtlanması, mazisi ve haliyle okurlara bir arada sunulmaktadır. Haklarını müdafaa etmek ve yeni haklar kazanmak için işçi sınıfına düşen ilk iş, teşkilâtlanmaktır. Bu eser, bu büyük sınıfın Ondokuzuncu asırdan bu yana nasıl derlenip toplanmak istediğini, sesini duyurabilmek için nasıl birleştiğini göstermeğe çalışmaktadır."

T İ Y A T R O

Büyük Tiyatro

Othello faciası!

Şeref Gürsoy, o kendisine has Roderigo anlayışı ve bir komedi havan içinde bağırıyordu:

"O paldım dudaklı herif, eğer Dezdemonayı böylece alıp götürebildi ise, ne zengin bir hazineye kondu.."

Bu sırada Roderigo Iago ile birlikte Venedigin bir sokağında bulunuyordu ve onlar konuşurlarken arkalarında beklenmedik bir hadise cereyan ediyordu: Gökten bir mermer sütun ağır ağır inerek, çarpık bir vaziyette, yolun kenarında duruyordu. Bu hadise, Othello faciasının bir emaresi ve başlangıcı idi. Daha sonra sayısız dekor ve ışık falsoları oldu ve oyun bir kör döğüşü halinde baştan sona kadar Shakespeare'i mezarında kıvrandırdı, durdu.

Bilindiği gibi Othello'nun Devlet Tiyatromuzda oldukça uzun bir hikâyesi var: Mevsim başında Muhsin Ertuğrul sahneye koymak üzere eseri ele aldı ve Othello rolünü Nuri Altınok'a verdi. O zaman, yapılan rol bölümünde, tiyatronun birinci sınıf sanatkârları yer almışlardı. Ama "onun rolü, benim rolüm..." iddiaları tiyatroyu o derece müşkül bir duruma soktu ki, Umum Müdür çaresizlik içinde eseri "Caduc" etmeye karar verdi.

Fakat bu defa da, kendisine baş rolü verip çalışmasını söylediği sanatkârın durumu nazik bir bal aldı. En iyisi, yükü bir başkasının sırtına aktarmaktı! Rejisörlük Mahir Canova'ya verildi. Yeniden istişareler, yeniden rol bölümleri, yeniden "o rolü değil, ötekini isterim..." ler başladı ve bu hal perde açılıncaya kadar devam etti.

Bir kere, Othello'nun mevsimin sonuna sıkıştırılmasının sırrını hâlâ anlamış değiliz. Bundan başka, sekiz dokuz aydır üzerinde durulduğu halde bir türlü hazırlanamamış olan bir eserin, ille de 19 Mayısta ve her ne pahasına olursa olsun, oynatılmasındaki hikmeti de keşfedemedik.

Ne olurdu bir iki *gün* daha gecik - seydi de, dekor ve ışık alıştırmaları ile bir kaç kostümlü prova yapılsaydı.. Ne olurdu eserin rejisörü dekoratör ile ışık mütehassısını karşısına alıp Othello'yu nasıl temsil ettirmek istediğini ani atsaydı ve ne olurdu rejisör sanatkârlarla birlikte, bir vahdet içinde eserin tahlilini yapmış olsaydı..

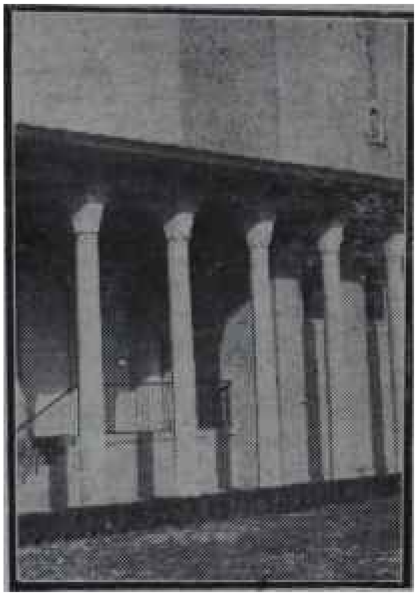
Othello, dünyada bellibaşlı tiyatro' ölçülerinden birisidir. Bu eseri temsil edebilen bir sanat tiyatrosu, dünya tiyatro muvacehesinde kendisine mümtaz bir mevki temin etmiş sayılır. Bütün bunların yanında onun popüler vakası bir çok derme çatma kumpanyanın can kurtaran simidi .0larak kabul edilir. Bir çok sanatkârlar Othello ile kazanılacak olan şöhretin evlâdiyelik olduğunda müttefiktir. Bu bizim memleketimizde de böyledir. Hemen her tiyatro kumpanyası Othelloyu temsil etmiştir.

İstanbul Şehir Tiyatrosu da onun cazibesinden kurtulamamış, 1940 ve 1951 senelerinde repertuvara alarak, temsil etmiştir.

Devlet Tiyatromuzda Othello'nun ele alınması, bu bakımlardan dikkat çekici idi.

Yeni Othello

Ancak, Devlet Tiyatromuzun Othellosunda Shakespeare'i tanıyabilmek değil, belli başlı rollerin bile karakterlerini ayırdetmekte güçlük çekmekteyiz. Eserin hiçbir tarafında insicam yok. Çeşitli tiyatro ecole'lerinden bir çok parçaların bir araya getirilmesi, üstelik Shakespeare tiplerinin yanlış anlaşılmış olması neticesinde, Büyük Tiyatroda temsil edilen Othello, bir Shakespeare hezimetinden başka nasıl izah edilebilir?



Büyük Tiyatro
Kapıları kapanıyor



Othello'dan görünüş
Zavallı Shakespeare

Dekoru ayrı, kostümü ayrı, ışığı ayrı, sanatkârları ayrı istikametlerde çalışmış, aralarında hiç bir anlaşma temin edilmemiş, sahnede rol alanlara nerelerden girip, nerelerden çıkılacağı dahi anlatılmamış olan bir temsilden başarı beklemek, elbette ki mucize beklemekten farksızdı.

Devlet tiyatrosundaki Othello temsilinin - klâsik havasına uymak gayesiyle olmalı - sahnenin perdesi kaldırılmış, tamamen açık bırakılmıştı. Dekorlar mağmum bir atmosfer yaratabilmek için gri tonun hakimiyetiyle tertiplenmişti. Sema perdesine sahnelerin karakteri ile mütenasip projeksiyonla gölge düşürülmesi kararlaştırılmış, sahnede asgari eşya kullanılması ve lüzumlu eşyanın karanlıkta kaldırılıp yerleştirilmesi esası kabul edilmişti. Dekor bakımından bütün bu düşünülenler yerindedir. Ancak ışığın, kostümlerin ve sanatkârların da bu görüş istikametinde hazırlanması icabederdi. Halbuki dekorda düşünülenler bile tatbik edilememiş. Sanki hiç teknik prova sapılmamış gibi, temsil esnasında bir dekor keşmekeşine yol açılmıştı.

Işık bahsinde ne yapılmak istendiği anlaşılamıyor. Bazen huzme, basan mevzii, bazan renkli ve asla fikirle irtibatı olmayan bir karışık sisem ki, hem sanatkârların hem de seyircilerin asabını bozuyor. Projeksiyon makinesindeki fon hayalinin sık sık kayması, sema perdesinde zelzeleler yaratıyor. Kostümler, bol ve sengin kadife yerine, hafif ipekten sapılmış olsaydı, sanatkârların harecet kabiliyetini de kolaylaştırırdı.

Sahnede mise -en scene o kadar yok ve rejisör yokluğu o derece haizdi ki, sanatkârlar, "interieur" ile 'exterieur" hudutlarını tayin edemenekte, giriş çıkış yollarını bilmenekte, nereden gelip nereye gittikerinin bile farkında olmamakta idier. Shakespeare tiyatrolar için bir mtihan ölçüsüdür. Fakat bizim Deyet tiyatromuzun bu derece kırık not alınacağını tahmin edemezdik. Husuiyle, aynı sezon içinde verdiği biinci Shakespeare imtihanında bizde öyle bir kanaat uyandırmamıştı.

Eserin sanatkârlar bakımından eminine gelince, maalesef ahenksizünü Nuri Altınok, çok iyi hazırlanış, iyi tahlil etmiş ve iyi temsil etkektedir; fakat bundan ne çıkar? Nuri Altınok'un rolü üzerinde konuşulailirdi. Sadece, ayrı bir görüşle ve e ere hakim olarak oynadığını söyliyeiliriz. Bu arada, (İago hariç) hemen ütün sanatkârlarda kusur telâkki ttiğimiz ve Devlet tiyatrosunda a-

nonim hale gelmiş bir konuşma sistemine de temas etmeliyiz. Konservatuvarın ilk kurulusundaki Alman hocaların tesiriyle olduğunu tahmin ettiğimiz bu konuşma sisteminde sanatkârlar seslerini tabii rezonans sahasından çıkarıp gırtlağa indiriyorlar ve Türkçeden ziyade Arapça, tecvit okumaya elverişli boğuk bir konuşma usulünü tercih ediyorlar.

• İago rolünde Halûk Kurdoğlu'nu Othello'nun tek müsbet sürprizi olarak karşılıyoruz. Gençliğine ve tecrübesizliğine rağmen bu çok ağır yükü, zaman zaman bir kuş hafif ligiyle taşımaya muvaffak oluyordu. Ancak, kendisi konuşmadığı zamanlarda İago olduğunu unutan bir hali var. Sahnede dinlemenin konuşmaktan daha mühim olduğunu kabul etmesi icabetmektedlr. Roderigo eserde saf ve ideal bir aşıktır. Ama saflığı, Onikinci Gece'deki aptal aşık derecesinde komik değildir.

Halbuki Şeref Gürsoy bu rolü komedilerin aptal aşık tiplerinden biri olarak ele almış ve o anlayışla bir karakter yaratmış. Ne yazık ki trajedinin istediği o değildi. Ne Dezdemona, ne de Emilia, Othello'ya lâyıktılar. Dezdemona Muazzez Lutas; Emilia Macide Tanırdı. Bilhassa Dezdemona, bir çiçek kadar nazlı ve zarif genç, güzel ve masum olmalı idi. İhtiyar Brebantio rolünde Oğuz Bora, hiç olmazsa kendisini kurtardı.

Diğer roller, hattâ Cassio bile, üzerinde durup, kritik yapılması caiz olamıyacak kadar zarif ve eserin havasından uzaktılar. Bu arada sahnede kıraat okuyan bir Duka ile Senatörler bile vardı.





Nuri Altınok
Husisi *hayatta*

Hem Othello'ya, hem de harcanan maddî, manevi emeğe yazık oldu.

Küçük Tiyatro

Volpone

Onaltıncı Asır edebiyatçılarının en büyük talihsizlikleri, aynı zamanda Shakespeare in de yaşamış olmasıdır. Hele tiyatro yazarları bu bakımdan hepsinden bedbahttılar. Ben Jonson'un hem Onaltıncı asırda, hem İngilterede ve hem de Londrada yaşamış, üstelik Shakespeare ile arkadaşlık etmiş olduğu hesaba katılırsa, şairlerin en talihsizi olduğuna derhal hükmedilir. Ben Jonson tiyatro eserlerini Shakespeare'e gösterir, ondan öğütler alırdı ama o asırda Shakespeare'in tesirinden sıyrılarak eser verebilen başlıca sanatkâr da o idi.

1605 senesinde Londra'nın Globe tiyatrosunda bir eser temsil edilmişti. Elizabeth devrinin en realist görüşünü aksettiren bu eserin adı Volpone idi. Vak'a: Onaltıncı asırda Venedik'te geçiyordu. Cimri bir adam, insanların ümit zaafından faydalanarak, kendisini hasta gösteriyor, akşama sabaha ölecekmiş hissini uyandırarak mirasını bırakacağını ima edip, zayıf insanların paralarını sızdırıyor. İnsanların bu zaafım bilen ve onunla alay ederek keyif çıkaran cibiri, oyununa devam için hizmetindeki Moska isimli adamdan faydalanıyor. Günün birinde gemi azıya alıp, işin ölçüsünü kaçırınca, en büyük darbeyi kendi adamından yiyerek meteliksiz kalıyor.

Bu oyun 1933 de ve 1947 de olmak üzere İstanbul Şehir Tiyatrosunda iki defa sahneye kondu. Birincisinde Moska rolünü büyük aktör Hazım oynamıştı.

Oyunun İstanbuldaki adı "Kurt Kocayınca" idi; Ankarada, Bedrettin Tuncel'in aynı tercümesi oynandığı halde ismi "Tilki" oldu. Oyundaki gidişata bakılırsa Volpone değil, Moska'nın Tilki'liğine inanmak icabediyor.

Devlet tiyatromuzun Küçük Tiyatro bölümü şimdi, işte bu eseri temsil ediyor. Bir yanda, Othello'nun hafakanlar basan ağır havası insanı ezerken, Küçük Tiyatro'daki bu eser, zamanında imdada gelen, kurtarma ekibi vazifesini görüyor.

Eser, sevimli bir dekor içinde geçmekte. Kostümler de renk bakımından komedinin neşesini körüklüyor. İyi aydınlanmış, iyi tertiplenmiş bir sahne.,

Ragıp Haykır, Volpone rolünde. Gerçi tiyatronun program mecmuasında öyle yazılı ama, Ragıp Haykırı bizzat Volpone'nin kendisi kabul edebiliriz.

Moska rolü, kolay değil. Bütün entrika onun sırtına yüklenmiş; cevval, cin gibi bir tip. Asuman Korad, Moska'ya benziyebilmek için elinden geleni yapıyor. Muvaffak da oluyor ama, o daha çevik bir aktör olmalı idi.

Ahmet Evintan noter olmuş, kumaş tüccarı Yıldırım önal, tefeci- de Nihad Aybars... Hepsi ayrı ayrı ve bir arada başarılı kompozisyonlar yaratmaya muvaffak olmuşlar. Bilhassa Nihat ile Yıldırım...

Kıskanç kumaşçının karısı rolünde Handan Uran bütün sahnelerinde güzel ve kocasına sadık kadının hüviyetini yaşadı. Meliha Ars da, karnındaki çocuğa baba ariyan hafifmeşrep bir kadının kayıtsızlıkları ve endişeleri arasındaki psikolojik dalgalanışları maharetle aksettiriyordu. Diğer roller daha iyi olabilirdi. Fakat bu halleri ile de bariz kusurlu sayılmaz.

Eserin rejisörü Cüneyt Gökçer, her eserinde biraz daha muvaffak olarak kemal yolunda ilerliyor.

Yalnız düşünüyoruz ki, tatile on gün kala başlatılan bu komedi, acaba tutulmıyan eserler zorla devam ettirilirken sahneye neden konmamış da, böyle ziyan edilmiş?



M U S İ K İ

Caz

Charlie **Parker** öldü

Jimmy Blanton, Charlie Christian, Fats Novarro, Django Reinhardt gibi büyük caz kıymetlerinden sonra, modern cazın en büyük musikişinası alto saksofonist Charlie Parker de hayata gözlerini kapadı.

Parker, Louis Armstrong'la beraber, cazın belki en büyük emprovizatörü olmakla kalmıyordu. Son on yıl zarfında cazda husule gelen en tesirli hareketin, bebop'un, menşei - Dizzy Gillespie'nin yanında - o idi. Bir çok bakımdan Gillespie'den üstün bir musikişinastı. Fikirleri daha zengin, ritmi daha sağlam, yaptığı musiki daha, ciddî ve manalıydı.

. Fakat Gillespie, aynı zamanda bir gösteriş adamıydı. Halk zevkine pek çok taviz verirdi. Mahcup ve ağırbaşlı Parker'in yapmadığı, yapamadığı bir şeydi bu. Yaylı sazlar refakatiyle birkaç plâk doldurmak mecburiyetinde kaldığı zaman, sanatının hususiyetlerine uymayan bir muhit içinde, kemanların şekerli sesleri arasında, sudan çıkmış balığa benzemişti. Ama bu plâk serisinden hiç olmazsa birini, Just Friends isimli olanını bir şaheser olarak ortaya çıkarmağa muvaffak olmuştu.

Saf bir kuş

Charles Christopher Parker Jr. 29 Ağustos 1920 de, büyük caz musikişinasları yetiştirmiş bir şehirde, Kansas City'de doğmuştu. Çocukluğunda, kendi ifadesiyle, "saf bir küçük kuş" idi. "Dünyadan haberim yoktu. Keşke olmasaydı. Keşke bazı şeyleri öğrenmeseydim." Öğrenmemeyi, tanımamayı tercih edeceği şeyler arasında, keşif veren zehirlere ve alkole iptilâ, bunun neticesi olan bedenî ve akli hastalıkların ızdırabı vardı.

Charlie, önce mektep bandosunda bariton saksafon çalmağa, 15 yaşındayken de ciddi olarak alto saksafon çalışmağa başlamıştı. 1937 yılında Kansas City'ye, devrin şöhretli orkestralarından Jay McShann gurubu geldi. Parker, profesyonel hayata bu orkestrada atıldı. Orkestranın New-York'u ziyareti sırasında trompetist Dizzy Gillespie ile tanıştı. Gillespie o sırada Savoy Ballroom'da çalıyordu. Savoy, dansetmekten ziyade, cazın estetik evsafiyle alâkalı olanların devam ettikleri bir yerdi. Parker-in sololarındaki şahsiyet, mütekâmil cümleleme, yeni bir swing verme tarzı, nüans ve enflekalyonlar, alışılanlara benzemiyordu. Parker'in üslûbu daha Kansas City'de belirmişti. Fakat ancak New York'ta, yeni armonik fikirleri araştırmağa başladı.

Sonra Earl Hines'in orkestrasına girdi. Hines, eski ekolü temsil eden bir musikişinas olmakla beraber, yeni fikirleri desteklerdi. Orkestrasının elemanlarını bu sahada teşvik ederdi. Hattâ orkestranın şarkıcısı Billy Eckstine bile, hiç mecburiyeti olmadığı halde, trompet çalışmağa başlamıştı. Hines'dan ayrıldıktan sonra, 52 nci Cadde'nin gece klüplerinde, muhtelif musikişinaslarla beraber çaldı. Seyahatlere çıktı. İşsiz kaldı. Maddi sıkıntı çekti. Ne yazık ki Hines orkestrasında çalıştığı zamanlar, Amerikada plâk doldurma yasağı vardı. Bu yüzden Parker'in bu orkestrada yaptıklarına dair elimizde doküman bulunmuyor.



Charlie Parker
Nefesi kesildi

Camarillo'da İstirahat

Tekrar New York'a döndüğünde ağır bir bedeni ve ruhi hastalık, Parker'in üstüne çöktü. Dial firması tarafından o sıralarda yayınlanan bir plâk (Loverman) Parker'in hastalığının en şiddetli devresinde sese alınmıştır. Bu plâkta Parker, solosuna geç girer; fikirlerinde insicam yoktur; buhranlı ve kasvetli bir hava icrasına hakimdir. Nitekim o plâğın yapıldığı akşam Parker, Camarillo hastahanesine gönderilmiş ve orada yedi ay tedavi görmüştü. 'Taburcu olduğunda ilk yaptığı plak, Relaxing at Camarillo (Camarilloda istirahat) adını taşıyordu. Sanatkâr yeni bir kuvvet kazanmış gibiydi.

Charlie Parker, irticalen çalma sanatını yeni bir zirveye ulaştırmıştır. Caz, doğrudan doğruya ve ancak plâkla muhafaza edilen bir sanat olduğuna göre, Parker'in dehası ve caza getirdiği yenilikler, plâklarının incelenmesiyle (bilhassa, en iyi icralarının bulunduğu Funky Blues, Embraceable You, Parker's Mood v.s. gibi plâklar) belirir. Formunda olmadığı, ilham kaynaklarını çalıştırama dığı, sazının esiri olduğu icraları bi le bu büyük şahsiyetin hususiyetlerini ortaya koyar.

Parker'in ölüm haberi, Amerika'da yayıldığı zaman, caz bu büyük yanlar olduğu gibi, onun en son fotografını çektikleri iddiasiyle gazet ve mecmualara başvuran meraklılar, Parker'in hatıra albümlerini hazırlamak için ticari endişeyle faaliyete geçen plâk'firmaları da vardı. Zaten haber duyulduğu anda Parker'in plâklarının satışı birden yükselmişti. ri müptelâ bulunduğu kurtulunmaz bir hastalık.."

Fakat bütün bunların üstünde bir gerçek, gün gibi aşikârdı: dünyama her köşesinde yüzlerce, binlerce saksafoncunun (piyanistleri, trompetistleri, aranjörleri v.s. hesaba katmıyalım) Charlie Parker'i kopya ederek sazlarını çaldıkları..

Plaklar

Ticaret ahlâkı

Bu yılın başında Amerikanın başlıca plâk firmaları, fiatlarında mühim bir tenzilât yaptılar. Böylece hem televizyonun rekabetine karşı bir silâh bulmak hem de sürüm yoluyla kazanç sağlamak istiyorlardı. RCA Victor, Columbia, MGM, Urania v.s. gibi kumpanyalar, 5 dolar 95 sente satılan uzun-çalan plâklarını, 3 dolar 98 sentten satmağa başladılar. Diğer taraftan Sam Goody gibi büyük plâk mağazaları, yeni düşük fiyatlar üzerinden de % 30 a kadar varan bir tenzilâta devam ettiler. Böylece, meselâ RCA Victor marka plâkları, 2.98 den piyasaya arzettiler.

Halbuki Amerika'daki bu tenzilât, bizim piyasamızda - gariptir - tere bir tesir yaptı. Zaten 35 lira gibi âşırı bir fiyata satın alman plâkların fiyatı, 47,5 liraya kadar çıktı. Bugün Ankara'nın ve İstanbulun plak satan mağazalarına uğradığınız zaman, Camden, Bluebird, Entre gibi ucuz markaların (fiyatlar 1 dolar 98 sent ile 2 dolar 10 sent arasındadır) bile 47,5 lira gibi hayret verici bir rakama satıldığını, hattâ Plymouth gibi düşük kaliteli ve Amerika'da son derece ucuz bir fiyata, 99 sente (bir dolar bile değil) satılan bir marka için bizde 40 lira istenildiğini görürsünüz.

Resmi kuru bir tarafa bırakalım. Doları serbest piyasa fiyatı olan 7-8 liradan alalım. Diyelim ki, 3 lirayı aş-

mayan gümrüğü ve 2,5 liradan fazla olmayan posta masrafiyle bir Plymouth marka plak 12,5 liraya, bilemediniz 15 liraya malolmaktadır. On beş liraya mal olan bir plâğı 40 liraya satan dükkancının ne kadar fahiş bir kâr elde ettiği ortadadır.

Böyle bir itiraza tüccarlar "ama unutuyorsunuz ki takas doları, 22,5 liradır" itirazını ileri sürüyorlar. Pekâlâ. Hesaplıyalım. Tenzilâtlı fiyatı 2.96 olan bir RCA Victor plâğını bu sayın tüccarın, takas dolarıyla, elde ettiğini düşünelim. Bu takdirde bu plak ona aşağı yukarı 70 liraya mal olmuş demektir. Demek ki 47,5 liraya satmakla zarar ediyor, öyle

Aslında "takas doları" teranesi, müşterinin gözünü boyamak için kullanılan bir kozdur. Aslında tüccar, bir dolara 22,5 lira ödiyerek bu plâğı getirtmiş değildir. Ta siparişini, doları 7 liradan sağlıyarak yapmış, yahut da tamamen kültürel maksatlarla şahısların - tüccarların değil - istifadesine arzedilmiş bulunan, resmi kur (yani' 2,80 civarı) karşılığı UNESCO kuponlarını suistimal yoluyla fahiş kâr sağlamıştır. Daha da beteri, buradaki Amerikalılardan çok düşük 'fiyatlarla satın alınan kullanılmış plâkları, altı yedi misli fiyatla, yeni imiş gibi, piyasaya arzetmiştir.

Bir taraftan, iyi musikiyi ancak plâk vasıtasiyle dinleme mecburiyetinde bulunan zavallı musikiseverin, diğer taraftan ticaret ahlâkının ne durumda olduğunu görüyorsunuz.

UNESCO kuponları durumu

"UNESCO kuponları, yabancı memleketlerden plâk, kitap, mecmua, mikrofilm v.s. gibi kültür malzemesi getirtmek isteyen sanatkârların, ilim adamlarının, kültür müesseselerinin ve nihayet - bilhassa - kültür ve bilgi sahasını genişletmek isteyen halkın döviz güçlüklerini halletmek için mükemmel bir vasıtadır. Ancak bugün Millî Kütüphane'ye, kupon satın almak için, müracaat edenler "Yok!" cevabıyla. karşılaşıyorlar. Bunun başlıca sebebi, şahısların ihtiyaçtan fazla kupon almalarıdır. Diğer taraftan, bu yılın başından beri, plâk getirtmek için kupon almak istiyenler Milli Kütüphane'ce şüphe ile karşılanmakta ve getirtecekleri plâkları tamamen şahsi istifade için kullanacaklarından yüzde yüz emin olmadık' ları kimselere, Milli Kütüphane idarecileri, kupon vermemektedirler. Bunda da bir dereceye kadar haklıdırlar. Zira tüccarlar, ticari maksat için asla kupon verilmiyeceğini bildiklerinden, bazı "masum" şahıslar vasıtasiyle Milli Kütüphane'den kupon aldırtmakta ve bu vasıtayla en çok 15 ilâ 17 liraya sağladıkları en pahalı Amerikan plâğını, işte bugünkü gibi 47,5 liradan burada satmaktadırlar.

Fakat, Millî Kütüphane'nin bu haklı çekingenliği yüzünden, "yaşın yanında kuru da yanmaktadır". Bununla beraber, bu gibi - suistimalleri önlemek için her halde bir tedbir düşünülebilir. Meselâ, şahsî istifade iddiasiyle yabancı memleketlerden sipariş yapanların plâklarına gümrükte "Bu plâk Türkiye dahilinde satılamaz" damgası basılabilir.

Her halde, ancak sanat ve kültür endişesiyle plâk getirtenlerin himayesi ve bu sahada karşılaştıkları güçlüklerin izalesi gerekmektedir.



Kütüphane ve okuyucu
Modern sarraf dükkânı



Boşalan plâk mağazası
Dövizsizlik

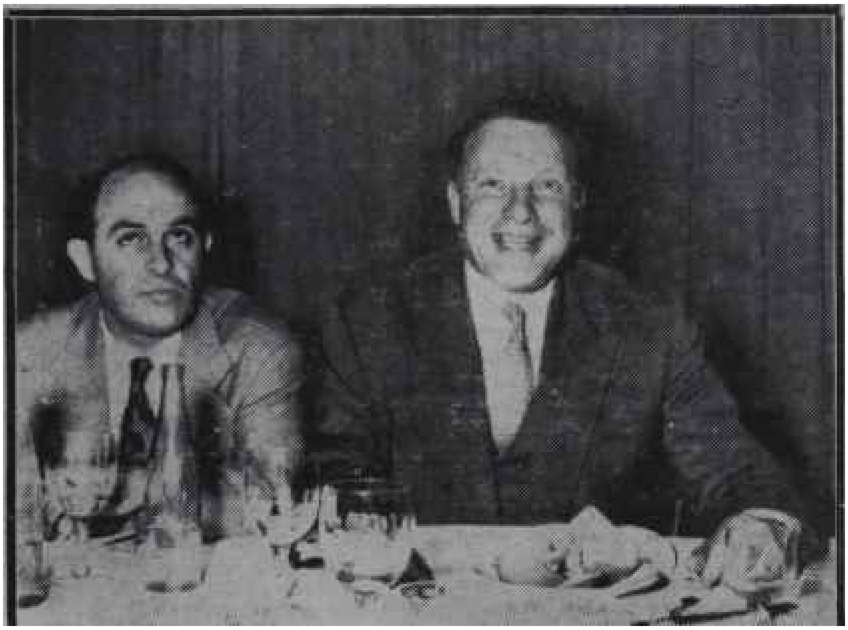
Opera

Mevsimin sonu

Ankara Operası, kapılarını kapamak üzere bulunuyor. Buna rağmen, gişenin önünde daima büyük bir kuyruk mevcut. Ankaralılar, artık operanın zevkini aldılar. Tabu gala gecelerini dolduran mümtaz kalabalık içinde müzik dinlemekten ziyade kendilerini göstermeye gelmiş olanlar hiç bir zaman eksik olmuyor ama müteakip akşamlar, bilhassa balkonu dolduran genç dinleyicilerin salona değil, sahneye alâka duyduklarına şüphe yok.

Operanın programında "Haufmann'ın Hikâyeleri" devam ediyor. Hem de muvaffakiyet içinde ve alkışlarla karşılanarak. Sanatkârların münavebeyle oynamasının da kalabalık üzerindeki tesirini inkâr etmek mümkün değildir. Hakikaten bir operayı bir sanatkârdan dinliyenler, çok zaman, mukayeseli bir karara varmak için ikinci sanatkârın temsiline de gidiyorlar..

Şimdi bütün gözler, Rigoletto'ya çevrili vaziyette. Salı akşamı, Ope-' ranın sön galası.. Son galası ve ümid verici isimler: Verdi, Ferhan Onat. Orhan Günek.. Ondan sonra da, koca bir paydos!



Hayrullah Güvenir - Osman Kavrakoğlu
Fenerbahçeli İdareciler

Futbol

Yazı - turalı maç

Suriye'de bundan bir müddet evvel beraberlikle ve temdide rağmen netice elde edilemediğinden otılan beşer penaltı ile kazanılan bir futbol maçına şahit olmuştuk. Şam'da ordu takımımızla Suriye arasında oynanıp bizim attığımız dört penaltı ile 8-5 lehimize sona eren ordulararası dünya şampiyonasının bu eleme maçını 21 Mayıs Cumartesi günü Ankara'da oynanan bir maç vesilesiyle yeniden hatırladık. Dörtlerde oynamak istemeyip yine aynı takımlarla dörtlü bir özel kupa maçında oynanan iki sivil kulüpten Ankaragücü, Havagücü ile yaptığı maçı nizami müddeti zarfında atılan birer golle berabere tamamlamıştı. Talimatname ahkâmına göre onbeşer dakikadan iki devre daha oynatılması icabeden maçın neticesi buna rağmen parayla alınmıştır. Maçın neticesini Şam'da nasıl atılan beşer penaltı tayin etmişse, Ankara'da da atılan para tayin etmiştir. Fakat bu para ne cebe atılmış, ne de hakemin kesesine; havaya atılmıştır.

Havanın çok sıcak oluşu ve ikinci maçın da geç vakte kalması ihtimali nazara alınarak, tarafların rızasiyle yazı turaya müracaat edilmiştir. Bu çareyi bulan da Ankara Futbol Ajanı Namık Katoğlu'dur. Hakem bir çare ararken sahaya giren sevimli Ankara futbol ajanı Katoğlu, bir müddet sağa sola koştuktan sonra elini cebine atıp, çıkardığı parayı taraflara sorduktan sonra, havaya atmıştır. 22 futbolcunun bakışlariyle takibedilen para güneşte parlayarak yeşil çimenler'üzerine, düştüğü zaman, bütün başlar havada bir kavis çizdikten sonra yere eğilmişti. Birden Havagücü santrforu Şehmuz'un "yazı" diyerek parayı kaptığı görüldü. Bu neticeden sonra Havacılar memnun, Ankaragüçlüler ise kederli sahayı terkettiler. Havagücü beraberlikle biten maçı yazı-tura ile kazanmıştı. Bir kederli daha vardı: havaya attığı gümüş lirası giden futbol ajanı!..

Nükseden dava.

Bundan altı ay evveldi. Asker! güçlerle sivil kulüpler arasında patlak veren ihtilâf ile, başlayıp iki hafta oynanan lig maçları durdurulmuştu. Sivil kulüpler liglerden çekilmiş olan Harp Okulu'nun tekrar birinci kümeye almak istememişlerdi, İngilier ise Harp Okulu idarecilerinin bir idarî hatasıyla Harp Okulunu feda etmek' istemiyorlardı. O zaman bir formül bulundu ve askerî güçlerin diğer kümedekileri de aralarına alarak "beyaz küme" adı altında ayrı oynamaları ve sivillerin de ayni şekilde ikinci kümeden ikmal yaparak "yeşil küme" namı altında liglere devam etmeleri; sonunda iki gurubun 'birinci ve' ikincilerinin dörtlü bir turnuva ile Ankara şampiyonunu tayin etmeleri bir protokola bağlanarak imza altına alındı. Bu vesileyle Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü de, bir defaya ve Ankara bölgesine mahsus olmak üzere, merkez istişare heyetinden bir karar da almıştı.

Mevsim başında nükseden asker-sivil davasının böylece tatlıya bağlanması ile ligler iki ayrı grupta devam ederek tamamlanmış, sivillerin yeşil gurubunda Hacettepe ile Ankara gücü beyaz gurubunda da Karagücü ile Havagücü Ankara şampiyonasında dörtlerde oynamaya hak kazanmışlardı. Geçen hafta oynanması icabeden bu dörtlü maçlar, iki sivil kulübün yeniden itiraz etmeleri ile yapılamamıştır. Bu defa iki sivil kulüp, askerlerin gurubunu Harp Okulu ve Denizgücü'nün durumları dolayısiyle nizami lig olarak kabul etmemekte ve dörtlü maçlarını oynamıyacaklarını bildirmektedirler. Hacettepe ve Ankaragücü'nün itiraz ettikleri bir nokta da bugünkü haliyle Türkiye gruplararası futbol müsabakalarına katılmanın faydasız olduğu hususudur.

İkilerin, dörtlerdeki bu mızıkçılığı karşısında bölge tertip komitesi hafta içinde toplanarak müzakere etmiş ve bir karara varmıştır. Bu karara göre ikilerin askerî güçlerin bulunduğu gurup hakkındaki mütalâalarının Futbol Federasyonuna bildirilmesi, siviller oynamamakta İsrar ettikleri takdirde iki askerî gücün, yani Havagücü ile Karagücü'nün karşılaştırılıp Türkiye gurup birinciliklerine katılacak Ankara şampiyonunun tayini kabul edilmiştir. Ankara şampiyonasında beliren bu yeni ihtilâfın hafta sonuna kadar halledilmesi muhtemeldir.

Tahran'a hazırlık

Bu ay sonlarında Tahran'da İran ordusunun tertip ettiği "İslâm orduları futbol ve basketbol turnuvası" na ordu takımlarımız bir müddetten beri Ankara'da kampta bulunmaktadırlar. İstanbul profesyonelleri Atatürk kupası maçları dolayısiyle bu kamp çalışmalarına katılamamışlardır. Bu futbolcular hafta sonunda takıma iltihak etmişlerdir.

Üç askeri uçakla giden kafilede 10 idareci, 15 futbolcu ve 12 basketçi bulunmaktadır. İki kafileyi birleştirmek imkânları nedense düşünülmemiş, futbol için ayrı kabile başkam ve idareci tayin edilmiş, basketbol için ayrı... Futbol kafilesini kurmay Albay Muhittin Okyayüz götürmek - tedir. Kendisine idareci olarak binbaşı Fehmi Erol, antrenör yüzbaşı Sabahattin Erman, hakem yüzbaşı Bedri Kaya, mutemed Necmi Oral ve Masör olarak da Kirkor Kırmızı refakat etmektedir.

Giden futbolcular şunlardır: Mustafa Ertan, Sabahattin Erdeniz, Rıdvan Bolatlı, Suat Kaledelen, Hadi Pozan, Burhan Sargın, Şehmuz Erarslan, Ahmet Kerman, Fikri Elma, Nedim Güner. Kadri Aytaç, Ali Beratlıgil, Ömer Kandemir, Seyfi Tolay, Sami Taşengin.

Ayrı bir kafile hüviyeti verilen basketbol takımımızı da binbaşı Halûk Alpander götürmekte, kendisine Yüzbaşı Nazmi Eyin, Üsteğmen İbrahim Sulu refakat etmektedir. Gidecek olan basketbolcular da şunlardır: Yalım, Cemal, Burhan, Erdoğan,



19 Mayıs
Başladığımız yere döndük

Nejat, Selçuk, Sadi, Sağman, Erdoğan Turgay, Orhan, Ertan.

Türkiye İran, Irak, Pakistan, Lübnan ve Ürdün ordu takımlarının katılacakları bu turnuva dünya şampiyonu olan futbol takımımızın 15 futbolcu ile temsil edilişi mahzurlu görülmektedir. Zira 15 kişilik bir takımla bir haftada, sıcak bir diyarda beş maç çıkarmak bir hayli güçtür.

Ankara'da profesyonellik

Sarışın, kırmızı yüzlü ve şakakları kırlaşmış, uzunca boylu bir kulüp idarecisi elinde bir mektupla bölge binasından içeri girdi. Mektubu bölge müdürü olmadığı için şef Saim Arbak'a verdi Mektupta, Güneşspor kulübü idare heyetinin profesyonelliği kabul ettiği bildiriliyor, bu kararın ilgili makamlara bildirilmesi isteniyordu. Böylece başlayan Ankara kulüplerindeki profesyonellik temayülü oldukça hızlanmış, sıra ile Gençlerbirliği, Hacettepe, Demirspor, Barbaros, Yolspor vesair kulüpler müracaat ederek aynı kararı aldıklarını resmi makamlara bildirmişlerdir.

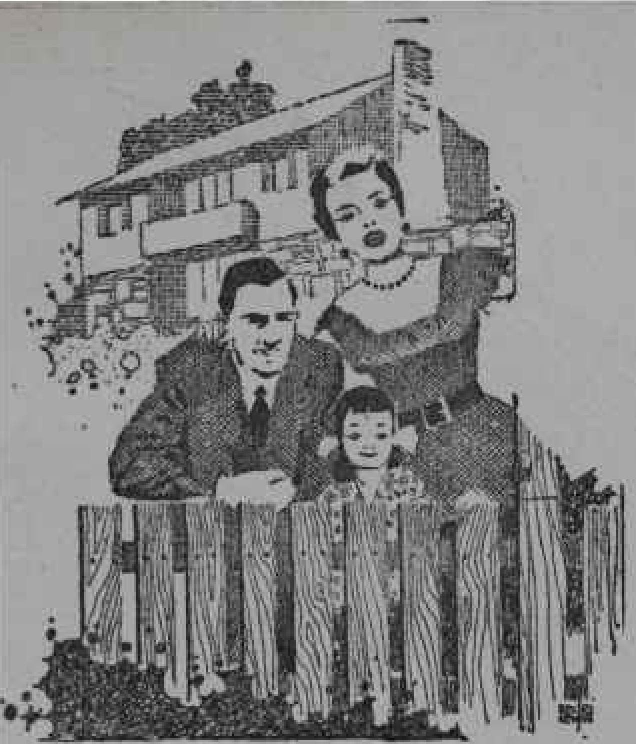
Buna naden lüzum. görüldü acaba? Ankara, kabul etmek lâzımdır ki profesyonellik mevzuunda bugün İstanbul'la boy ölçüşemiyecek kadar geridedir. İstanbul'un kalitesine erişmek için oldukça çalışmak icabeder. İstanbul'da bugün profesyonellik tam mânasiyle kökleşmiş ve ticari bir hava içinde hızla inkişaf yoluna girmiştir. Her hafta onbinleri kasasına aktaran- İstanbul kulüpleri pek tabii olarak mukavele ile bağladıkları oyuncularına tatminkâr meblâğlar vermek imkânına sahip olmaktadırlar, İstanbul'un durumu bu merkezde iken Ankara'da profesyonellik ilgi görür mü, görmez mi bunu şimdiden kestirmek güçtür. Zira bugün Ankara futbolu da kalite itibariyle oldukça düşüktür. Bu durumda profesyonelliğin Ankara kulüplerinin bünyesinde bir kalkınma yapıp yapmayacağı düşünmeğe değer bir keyfiyettir.

Ankara kulüplerinde beliren bu profesyonellik temayülü ilk nazarda İstanbula eleman kaptırmamak için bir zecri tedbir mahiyetini taşır görünmektedir. Zira şimdiye kadar Ankara futbolu hep aynı dertten malûl olagelmiştir. Alt kümelerden bulup sivriltmeye başladığı bir gence hemen İstanbul musallat olmakta, cazip teklifleri ve İstanbul'un göz kamaştıran atmosferi ile onu Ankara'dan koparıp almaktadır. Bunun önüne şimdiye kadar senelerdir bir türlü geçilememiş, bu iş böylece sürüp gitmiştir. Kulüpler düşünmüşler, danışmışlar, sorup anlamışlar ki bu iş böyle devam edemez. Buna tek çare, İstanbul gibi profesyonel olmaktır. Hemen idare heyetlerini toplamışlar ve kararlarını alıp resmi makamlara bildirmişlerdir. Şimdi bu tedbir sadre şifa olacak mıdır, bunu bilmiyoruz. Zira işin bir de mali cephesi vardır. İstanbul profesyonelleri bütçelerini yüzbinlerce lira ile devrederken Ankara kulüplerinin bir çoğu borç içindedir. İstanbul bir Ankaralı futbolcuya teklifini yaptığı zaman Ankara bu teklifi çürütecek mukabil bir teklifte bulunabilmelidir. Bu ise bugün için imkansızdır. İstanbul'un verdiği veya vereceği binlerin yanında Ankaranınki karınca kararınca olacaktır. Bu şartlar içinde Ankara zaman zaman güçlüklerden yine kurtulamayacak gibi görünüyor. Ta ki profesyonellik, İstanbul gibi üç-dört yıl geçtikten sonra adamakıllı oturur; o zaman Ankara'nın tasarladığı dava tahakkuk etmiş demektir.

Ankara kulüplerinin ve Ankara bölgesinin profesyonellik yolunda bulundukları şu sırada Beden terbiyesi genel müdürü Faik Binal'ın da dediği gibi, saha ve tesis durumlarını göz önünde tutmaları icabeder. Zira Ankara kulüplerinin profesyonel olmaları halinde, profesyonel lig veya deplasman maçlarının yanısıra amatör ve diğer küme lig maçları ile bir yılın hususî organizasyonlarını nazarı itibara almak lazımdır. Bir 19 Mayıs stadı ve natamam Ankaragücü sahası ile bu işin yürütülmesi imkânsızdır. — C. S.



Gece maçı mevsimi başlıyor
Ankara'da tribünler



İyigün Ailesi

Bir Piyango Talihlisi Değildir

KENDİ EVLERİNİ DİĞER ARZU VE İHTİYAÇLARINDAN AYIRDIKLARI PARALARLA VE BUNA İLÂVETEN

YAPI TASARRUFU

SİSTEMİNİN GENİŞ İMKÂNLARİYLE KURMUŞLARDIR.

YAPI TASARRUFU HESAPLARININ MAHİYETİ NEDİR?

Yapı Tasarrufu, bir ev yapmak için yetecek parası olmayan vatandaşlara bu imkânı muhakkak temin eden gayeli bir tasarruf yoludur.

İnşa ettireceği ev bedelini Türkiye Emlâk Kredi Bankası nezdinde biriktirecek vatandaşa evini tamamen yapıp bitirmesine yetecek kredinin tahsis edileceği peşinen vaad ve taahhüt edilmektedir.

YAPI TASARRUFU HESABI İLE NE MİKTAR KREDİ TEMİN EDİLİR?

Yapı Tasarrufu hesabında para biriktiren vatandaşlara yaptıracakları ev bedelinin % 90 nı geçmemek üzere % 5 faizli 30.000 lira ve bu yetmezse Banka usulleri dahilinde % 7 faizli 10.000 liraya kadar munzam kredi verilmektedir.

BU KREDİLERİN VADELERİ NE KADARDIR?

% 5 ve % 7 faizli kredilerin vadeleri 10 yıldan başlıyarak 20 yıla kadar çıkmaktadır.

YAPI TASARRUFU KREDİLERİNİ NE KADAR MÜDDET İÇİNDE ALMAK KABİLDİR?

İstediği kredinin dörtte birini 18 ayda Yapı Tasarrufu hesabında biriktiren vatandaş, mukavele ile tâyin edilen krediyi almağa hak kazanır.

TÜRKİYE EMLÂK KREDİ BANKASI, HER YIL (15000) DEN FAZLA VATANDAŞI EV SAHİBİ YAPMAKTADIR. KURACAĞINIZ MESKEN İÇİN LÜZUMLU UCUZ FAİZ VE UZUN VADELİ KREDİYİ ANCAK, EMLÂK BANKASINDA AÇTIRACAĞINIZ

Yapı Tasarrufu

HESABINDA BİRİKTİRMEK SURETİYLE MUHAKKAK TEMİN EDEBİLİRSİNİZ. KENDİ EVİNİZE, TALİHE, TESADÜFE GÜVENMEDEN SAHİP OLMANIN TEK EMİN YOLU BUDUR.

ÜRKİYE EMLÂK KREDİ BANKASI

SHELL + ICA



- VAKİTSİZ İŞTİALDEN DOĞAN VURUNTUYU ÖNLER
- AYNİ PARA İLE FAZLA KİLOMETRE SAĞLAR
- BUJİLERİN VE MOTORÜN ÖMRÜNÜ UZATIR
- MOTORDAN AZAMÎ KUVVET VE RANDIMAN ALINMASINI SAĞLAR

DAİMA ÖNDE..

ICA

IGNITION CONTROL ADDITIVE

Patent : 6595

I. C. A. Yalnız Shell'de Vardır